

Lo'o cua tye ti chalyuu re

Ngulu'u Jesucristo ji'i Juan sca cha' nu ntsu'u yacu' ti tya sa'ni la

1 Nde nscua na' cha' nu ngulu'u Jesucristo 'na. Juan laca na', lo'o nde nscua na' sca cha' nu ntsu'u yacu' ti tya sa'ni la. Tya clyo la cua nda ycu'i Ndyosi cha' bi' lo'o Jesús cha' culu'u ji'i ñati ji'i ycu'i lcaa ña'a cha' nu cua lijya ti cha' caca nde chalyuu. Li' nda Jesús cha' bi' lo'o na', nu lo'o nda Ni sca xca ji'i Ni nu ngutu'u nde cua yaa ca slo na', cha' ndyu'ni na' cña ji'i Ni. ²Nde nscua na' lcaa cha' nu cua na'a ycu'i na'; jua'a nchcui' liñi na' lo'o ñati ji'i Ni lcaa cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o ngu', la cui' cha' tso'o nu nchcui' tsa Jesús ji'i lo'o ñati.

³Tso'o tsa caca tyiquee ma, ñati nu chcui' lo quityi re, jua'a cu'ma lo'o cuna ma cha' nu nchcui' quityi re, lcaa ña'a cha' nu cua lijya ti cha' caca nde chalyuu; nu lo'o taquiya' na ji'i lcaa cha' nu nscua re, tso'o tsa caca tyiquee na li'. Lo'o jua'a cua ngulala ti caca cha' nu nscua re.

Nscua Juan cha' nu ndyaa slo ñati ji'i Jesucristo nde cati tya'a quichi

⁴Juan laca na' nu nda quityi re tsa nde cati tya'a quichi loyuu su cuentya Asia, ca su ndi'i taju ñati

nu ngusni cha' ji'i Jesucristo. Nda na' xlyo ni'i ji'i ma chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na, jua'a chacuayá' ji'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi, jua'a chacuayá' ji'i Jesucristo. Cua nti' na' cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi cha' tso'o lo'o ma, ña'a ti cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma. Nu ngua tya clyo lu'ú ycu'i Ndyosi, na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la. Ntucua Xtyi'i ycu'i Ni nde loo su tlyu su ntucua ycu'i Ni, la cui' cati tya'a cui'i lubii nu nda Xtyi'i Ni laca bi'. ⁵Tso'o tsa nchcui' liñi Jesucristo ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu ña'a cuayá' ndyujuii ngu' ji'i yu. Pana lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ngujuii yu, li' na'a ngu' cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u ji'i yu. Lo'o juani laca Jesucristo loo ji'i tyucui ña'a chalyuu, xqui'ya cha' laca yu loo ji'i lcaa nu laca xu'na chalyuu. Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a yu ji'na, bi' cha' ngujuii yu lo crusi; cua ndyalú tañi yu, cha' ngua'ni lyaá yu ji'na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na. ⁶Cua ngua'ni Jesús cha' laca na sca lo ñati nu ndulo tsa cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, nu ndyu'ni cña nu nti' ycu'i Ndyosi Sti Jesús cha' cua'ni na. Cua nti' na cha' lcaa yija nu lijya nde loo la ná tye cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi, cha' nchca

ji'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti. Jua'a caca cha' lacua.

⁷Cui'ya ma cuentya, cha' tya tyaa Jesucristo nde chalyuu chaca quiya' laja coo. Ña'a lcaa ñati ji'i yu li'; jua'a nu ñati nu liye' tsa ti' ña'a ji'i yu nu ngua tsubi', jua'a nu ñati nu cua ndyojo' chcuá ji'i yu, lo'o ngu' bi' ña'a ngu' ji'i yu chaca quiya' li'. Xi'ya ñati tyucui ña'a chalyuu cha' xñi'i ti' ngu' lo'o tyaa Jesús chaca quiya', cha' cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu'. Jua'a caca cha' bi' lacua.

⁸“Ñi'ya nti' letra A, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na'”, nacui ycu'i nu Xu'na na nu lcaa cña nchca ji'i Ni. Nu ngua tya clyo lu'ú ycu'i Ndyosi, na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la.

Na'a Juan ji'i Cristo ca su tlyu su ntucua ycu'i Ni

⁹Juan laca na', tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús laca na'. Ñi'ya nu ndyaca ji'i cu'ma, la cui' jua'a ndyaca jna', cha' stu'ba ti ndyiji cha' ti'i ji'na cuentya ji'i Jesús; pana jlya ti' na cha' Cristo laca loo ji'na juani, bi' cha' ndalo na ji'i cha' ti'i nu tyacua ji'na. Nde cha' nu ngua 'na lo'o ndi'i na' loyuu su naa Patmos, sca yuu piti ti nu nscua cla'be hitya. Ca bi' ntsu'u na' ne' chcuá, xqui'ya cha' ná ntsii na' nchcui' na' cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ñati; nchcui' na' lcaa cha' tso'o nu cua nda Jesús lo'o na. ¹⁰Tsa clyo ji'i semana ngua, tsa ji'i ycu'i nu Xu'na na, li' tyucui ña'a na' ngua tii na' cha' ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo na' tsiya' ti; nga'aa ngua cua'ni na' xa' la cha'. Li'

ndyuna na' cha' nchcui' tsaca ñati nde chu' su ndu na'; cui' ngusi'ya bi' lo'o nchcui', ñi'ya ndañi nclya'á ngu' sca cui'chcuá. ¹¹Ndi'ya nchcui' nu bi' lo'o na':

—Ñi'ya nti' letra A, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na' —nacui nu nchcui' bi'—. Scua clya nu'u lcaa cha' nu cacha' na' jinu'u juani; lcaa cha' nu ña'a nu'u juani, scua clya nu'u ji'i lo quityi. Li' ta nu'u quityi re cha' tsa slo nu cati tya'a taju ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo ca quichi tyi ngu', ca loyuu su cuentya Asia nu ñacu'i na' re: quichi Efeso, jua'a quichi Esmirna, jua'a quichi Pérgamo, jua'a quichi Tiatira, jua'a quichi Sardis, jua'a quichi Filadelfia, jua'a quichi Laodicea.

¹²Li' nguxyacui na' su ndu na' cha' ña'a na' tilaca laca nu nda cha' lo'o na'. Li' na'a na' ndu cati tya'a candyeru nu cua ndya' lo'o chcuá oro. ¹³Laja candyeru bi' ndu sca nu ñi'ya ña'a ñati ña'a, jua'a ña'a nu cusu' bi' ngua ti' na'. Tyucui tsa late' lacu' Ni, nu ndyalaa ca yane quiya' Ni tsiya' ti, lo'o jua'a cua ndyaaca' tyiquee Ni lo'o sca sintya oro. ¹⁴Ngati tsa ña'a quicha' hique Ni, ñi'ya ngati ña'a quicha' xlya', masi yelu tlya' nu ngati ña'a. Tso'o tsa ngulane xee cloo Ni ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyatú quii' su talya ña'a. ¹⁵Ndubi tsa ña'a quiya' Ni, ñi'ya laca lo'o ndubi ña'a chcuá ngatsi nu cua ndyaa lo quii', lo'o li' ngusubii ngu' ji'i. Nu lo'o nchcui' Ni, ñi'ya laca lo'o ndyalú sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cuá tsa ndyalú hitya, jua'a nguañi xtyi'i li'. ¹⁶Ya' tsu' cui' Ni ndacu'i cati tya'a cui, ñi'ya

laca cuii nu ntsu'u nde cua; tu'ba Ni ntucua sca xlyu cusu'u nu cha tsa tyucuaa chu' bi'. Ndubi tsa ña'a loo Ni, ñi'ya laca lo'o ntyiji'i xee cuichaa nde hora.

¹⁷Lo'o cua na'a na' ji'i Ni, tsiya' ca nclyú na' nde quiya' Ni; cua culiji ti ti' na' ngua, xqui'ya cha' ndyutsii tsa na'. Li' ya' tsu' cui Ni ngusta Ni hichu' na', ndi'ya nchcui' Ni lo'o na':

—Ná cutsii nu'u —nacu' Ni—. Na' ntucua lo'o nguxana chalyuu, lo'o jua'a la cui' na' tyucua lo'o tye chalyuu. ¹⁸Ycui' Ni nu lu'ú ca laca na' —nacu' Ni—. Cua ngujuii na' nu ngua li', pana xa' ndyu'ú na' chaca quiya', lo'o juani nga'aa tye cha' lu'ú na'. Na' nclyu cña lo'o ndyijii ñati, jua'a la cui' na' nclyu cña macala su tyaa cresiya ji'i ngu'. ¹⁹Scua nu'u cha' nu ndyaca re juani, cha' nu ña'a nu'u ca nde, jua'a cha' nu caca nde chalyuu tyempo nde loo la, cha' tsa quityi slo taju ñati 'na nde quichi tyi ngu' bi'. ²⁰Ndi'ya ndyu'u cha' nu na'a nu'u tsa, cha' ji'i nu cati tya'a cuii nu ntsu'u nde cua nu na'a nu'u cha' ndacui ya' na' la'a tsu' cui, jua'a nu cati tya'a candyeru oro bi', cha' ná ngua cuayá' ti' nu'u nquicha': nu cati tya'a cuii bi', bi' laca nu cati tya'a ñati nu ndu cuentya ji'i ycu' Ndyosi cha' chcui' ngu' lo'o nu cati tya'a taju ñati ji'i Jesucristo, sca taju ñati bi' scaa quichi; lo'o jua'a nu cati tya'a candyeru oro, bi' laca nu cati tya'a taju ñati bi'.

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde quichi Efeso

2 Li' nacui Jesús:
—Nde cha' nu scua nu'u cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna'

nde quichi Efeso, cha' culu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, la cui' na' nu ndacui nu cati tya'a cuii bi' ya' na', nu ndu na' cla'be laja nu cati tya'a candyeru oro bi': ²Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Jesús. Jlo ti' na' cha' ndalo tsa tyiquee ma, masi ndyiji tsa cha' ti' ji'i ma cha' ndacu' ma cha' ji'i ngu' xña'a, nacui Ni. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ná ndalo ma tsiya' ti ji'i ñati cuxi. Cua ngua'ni cuayá' ma ji'i ñati nu nacui cha' cua nda na' ji'i ycu' ngu' lijya slo ma, masi ná nda na' ji'i ngu' bi' lijya; cua nquijeloo cha' ji'i ma cha' cuiñi ngu' bi', nacui Ni. ³Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ná nchca taja ti' ma; masi ndyiji tsa cha' ti' ji'i ma, ná ndya'achu' ma cha' jna'. ⁴Pana nde qui'ya ntsu'u cha' sta na' hichu' ma, cha' ná ntsu'u tyiquee ma ña'a ma 'na ñi'ya nu ngua'ni ma tya clyo la, nacui Jesús. ⁵Bi' cha' juani cua'ni clya ma cha' tyi'u ti' ma ñi'ya nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jna', nu lo'o ngusñi ma cha' 'na tya clyo; lo'o juani ña'a ti nga'a cha' cua'ni ma la cui' cha' tso'o bi' chaca quiya'. Si ná tyaja'a ma cua'ni ma jua'a, li' caa na' caqui'ya ji'i candyeru ji'i ma ca su ntucua bi', tyalo'o na' ji'i, nacui Ni. ⁶Pana nde cña ngua'ni ma nu tso'o tsa nti' na' ña'a na' ji'i, nacui Ni, cha' stu'ba nti' ma lo'o na' cuentya ji'i ngu' nicolaítas; tso'o cha' ná ndiya ti' ma tsiya' ti lcaa ña'a nu ndyu'ni ngu' bi'. ⁷Cua'a jyaca ma xi ji'i ña'a cha' nu nda Xty'i ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca

ñati nu tyijiloo jil'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu jil'i ngu'; caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi', lo'o jua'a ta na' chacuayá' cacu ngu' si'yu yaca tso'o nu ndu ca cla'be yuu tso'o su ndil'i ycuu' Ni, nacui Jesús."

**Cha' nu nda Jesús lo'o taju
ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni
nde quichí Esmirna**

⁸Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichí Esmirna, cha' culu'u cha' jil'i ycuu' Ndyosi jil'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, na' nu ntucua lo'o nguxana lcaa cha', la cui' na' nu tya tyucua lo'o tye lcaa cha': Chañi cha' ngujuii na', pana cua ndyu'ú na' chaca quiya'. ⁹Jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni cu'ma, nacui Ni. Jlo ti' na' cha' lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' jil'i ma, cha' ti'i tsa ma cuentya jil'i ngu' bi', masi liñi la ñacui na cha' ntsu'u tsa cha' tso'o jil'i cu'ma cuentya jna', nacui Ni. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' cuxi tsa nchcui' ngu' jil'i ma. Nacui ngu' cha' sñi' ycuu' Ndyosi laca ycuu' ngu'; pana sca cha' ndu'ni ti ngu' laca cha' bi', cha' stu'ba ntsu'u cha' jil'i ngu' bi' lo'o Satanás, nacui Ni. ¹⁰Ná cutsii ma jil'i cha' ti'í nu caca jil'i ma nde loo la, masi cua'ni nu xña'a cha' tyuu tya'a ma tsa ma xi ne' chcu. Cua nti' yu cua'ni cuayá' yu jil'i ma si ña'a ti tya nxñi ma cha' jna'. Pana tii ti tsa xcube' yu jil'i ma, nacui Ni. Ña'a ti tyucui tyiquee ma xñi ma cha' jil'i ycuu' Ndyosi Sti na', masi cajaa ma, cha' ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta na' jil'i ma nde loo la li'. ¹¹Cua'a jyaca ma jil'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i

ycuu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni scaa quichí, si tyaja'a ca ma cuna ma xi: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jil'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu jil'i ngu'; ná sca caca jil'i ngu' bi' tsiya' ti tsa bi', nu lo'o culo ycuu' Ndyosi cña jil'i ñati cuxi nu ntsu'u ca bilyaa cha' tyaa ngu' nde chalyuu talya, nacui Jesús."

**Cha' nu nda Jesús lo'o taju
ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni
nde quichí Pérgamo**

¹²Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichí Pérgamo, cha' culu'u cha' jil'i ycuu' Ndyosi jil'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, nacui Jesús, na' nu ntsu'u xlyu cusuu 'na nu cha tsa tyucuaa chu' xlyu bi'. ¹³Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Ni. Jlo ti' na' cha' laca Satanás loo ca su ndi'i cu'ma; pana masi jua'a laca cha', tya tso'o tsa nxñi ma cha' 'na, nacui Ni. Bilya tya'achu' ma jil'i cha' jna'; ña'a ti jlyu ti' ma 'na, masi tyempo cuxi nu ngua li', nu lo'o ndyujuii ngu' jil'i jyo'o Antipas. Ná ndyutsii yu bi', nchcui' yu cha' 'na ca quichí tyi ma su ntucua Satanás loo. ¹⁴Pana tya ntsu'u xi qui'ya nu sta na' hichu' ma, nacui Jesús, cha' tya ntsu'u xi ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma ca quichí Pérgamo bi', nu ná nti' xtyanu jil'i cha' cuxi, la cui' cha' cuxi nu ngulu'u jyo'o Balaam jil'i ñati nu ngua sa'ni. Cua nchcui' jyo'o bi' lo'o jyo'o Balac nu ngua li', cha' culu'u yu cha' cuxi bi' jil'i ngu' Israel, cha' cacu ngu' msta nu nscua slo lcui jo'ó jil'i xa' ñati nu ná ndaquiya' jil'i

ycui' Ndyosi tsiya' ti, lo'o jua'a cha' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o xa' nu cuna'a. ¹⁵Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma nu ná ntaja'a ngu' xtyanu ngu' ji'i xa' cha' cuxi nu ngulu'u ngu' nicolaítas bi'. Ná ndiya ti' na' cha' cuxi bi' tsiya' ti, nacui Ni. ¹⁶Bi' cha' juani culochu' ma lcaa cha' cuxi bi', nacui Ni. Si ná tyaja'a ma cua'ni ma jua'a, yala ti caa na' ca su ndi'i ma cha' xuu tya'a na' lo'o ma lo'o xlyu cusuu nu ntucua tu'ba na', nacui Ni. ¹⁷Cua'a jyaca ma xi ji'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycui' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu ji'i ngu'; caca tyaala' ti' tyiquee ngu' bi', cacu ngu' cha' tso'o nu cua nguxco'o na' cha' caja ji'i ngu'. Lo'o jua'a ta na' sca quee sube ti nu ngati ña'a, nu nscua xtañi scaa ngu' chu', cha' ca cuayá' ti' ngu' bi', cha' tso'o ti nti' na' ña'a na' ji'i ngu'; chaca xtañi nu tso'o la laca nu nscua chu' quee bi'. Ná caja chacuayá' ji'i xa' ñati tyuloo xtañi bi'; cua laca ti ñati nu caja xtañi bi' ji'i, bi' laca nu caja chacuayá' cha' tyuloo ji'i, nacui Ni."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde quichi Tiatira

¹⁸Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Tiatira, cha' culu'u cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' lo'o ma, na' nu laca nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi, na' nu ngulane tsa xee cloo na' ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyatü quii' su talya ña'a, na'

nu ndubi tsa ña'a quiya' na' ñi'ya laca sca chcua ngatsi nu scui chu'. ¹⁹Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Ni. Ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ma nu ntsu'u cha' ji'i lo'o na', cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' 'na; nxyucua ma ji'i ñati nu lyiji tsa cha' tso'o ji'i, jua'a ndalo tsa tyiquee ma lo'o ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'i ma. Lo'o juani tso'o la xi ndyu'ni ma, nga'aa si'i ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la, nacui Jesús. ²⁰Pana nde qui'ya nu ntsu'u cha' sta na' hichu' ma, nacui Ni, laca cha' tya nda ma chacuayá' ji'i nu cuna'a Jezabel bi', cha' culu'u cha' cuxi ji'i ngu' tya'a ma. Ycui' ma' nacui ma' cha' laca ma' tu'ba ji'i ycui' Ndyosi, pana ndatsaa tsa ma' bi' ji'i ñati nu ntsu'u cuentya jna'; nclu'u qui'i ji'i ngu' cha' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o xa' cuna'a, jua'a nclu'u ma' ji'i ngu' cha' cacu ngu' msta nu nscua slo lcu'i jo'ó ji'i ngu', nacui Ni. ²¹Cua ntajatya tsa na' ji'i nu cuna'a bi', ni jacua' culochu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i; pana ná ntaja'a ma' bi' xtyanu ma' cha' suba' nu ndu'ni ma'. ²²Bi' cha' juani ta na' cha' ti'i ji'i ma' bi', nacui Ni. Stu'ba ti caca quicha nu cuna'a bi' lo'o nu ñati nu suba' tsa ndyu'ni lo'o, lye tsa caca quicha ngu'. Jua'a cua'ni na' lo'o ngu' bi', si ná ca tyuju'u ti' ngu' ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni ngu', cha' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi bi'; ²³hasta cujuui na' ji'i ñati nu ngusñi cha' ji'i nu cuna'a bi', nacui Ni. Lo'o li' lcaa taju ñati ji'i Jesucristo lcu'a ti quichi, caja cha' ji'i ngu' cha' cua ngua'ni tye na' ji'i cha' cuxi bi'; li' taca jlya tso'o ti' ngu' cha' cua jlo ti' na' lcaa ña'a cha' nu nclyacua ti' ñati chalyuu. Lo'o li' ca cuayá' ti' lcaa ma cha' la

cui' ñi'ya ngua'ni mā cha' cuxi tya lo'o yaa mā chalyuu, jua'a xcube' na' jii' mā, nacui' Jesús. ²⁴ Juani hcui' na' xi lo'o cu'ma tya'a ngusñi mā cha' jna', nu ndyanu mā nde Tiatira, cu'ma nu ná ngusñi mā cha' cuxi nu nclyu'u nu cuna'a cuxi bi': ná jlo ti' mā cua'ni mā cha' cuxi nu nacui' ngu' bi' cha' sca cha' nu tucui tsa nu ntsu'u jii' Satanás laca, lo'o jua'a laca cha' cuxi bi'. Tso'o ndu'ni mā lacua. Ná ta na' xa' cña nu cua'ni mā, nacui' Ni, ²⁵ masi sca ti cha' hcui' na' lo'o mā, cha' ña'a ti tya tyanu tso'o cha' ne' cresiya jii' mā, lcaa cha' nu cua ndyuna mā tya tsubi' la; tyanu cha' bi' ña'a cuayá' nu caa na', nacui' Jesús. ²⁶ Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jii' nu xña'a, ñati nu ndalo, cha' ndu'ni ngu' cua ña'a ca cña nu nti' na' cha' cua'ni ngu' ña'a cuayá' tye chalyuu, nacui' Ni. Stu'ba ti tyucua ngu' bi' lo'o na', cha' caca ya loo jii' lcaa ñati chalyuu ca li', ²⁷ cha' cua nda ycui' Ndyosi Sti na' chacuayá' cha' caca na' loo; jua'a tlyu tsa chacuayá' ta ycui' Ndyosi jii' ngu' bi' lo'o caca ngu' loo jii' ñati. Li' xcube' tsa ngu' jii' ñati nu ná tyaja'a taquiya' jii' cha' jii' ycui' Ndyosi. ²⁸ Lo'o jua'a ta na' sca xee nu tyu'ú ne' cresiya jii' ngu' ñi'ya laca sca cuii tlyu nu ntyucua nde nguxee, nacui' Ni. ²⁹ Cua'a jyaca mā xi jii' ña'a cha' nu nda na' lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jii' Ni scaa quichi, si tyaja'a ca mā cuna mā, nacui' Jesús."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jii' Ni nde quichi Sardis

3 'Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Sardis, cha'

culu'u cha' jii' ycui' Ndyosi jii' ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o mā: Ndi'i Xtyi'i ycui' Ndyosi lo'o na', bi' laca cati tya'a cui'i lubii nu nda Ni ndyaa tyucui ña'a chalyuu. La cui' jua'a ya' na' ndacui nu cati tya'a cuii ndubi bi'. Cua nda na' cuentya jii' lcaa ña'a nu ndu'ni mā, nacui' Ni. Jlo ti' na' cha' ngunu'u cresiya jii' mā, masi nacui' ngu' quichi cha' lubii tsa ndu'ni mā, nacui' Ni. ² Quee ti' mā juani, cha' ndi'i mā ñi'ya si laja' ti mā. Cua'ni clya mā nu tya xi ca cha' tso'o nu tya jlo ti' mā cha' cua'ni mā, cha' ná hcuna' cña bi' tsiya' ti; bilya ña'a na' si cua ndu'u scua cña bi' jii' mā, nacui' Ni. ³ Tyi'u ti' mā cha' tso'o tsa ngusñi mā cha' 'na nu lo'o ngulu'u ngu' cha' jii' mā tya clyo; taquiya' mā jii' cha' bi' chaca quiya', pana culochu' mā cha' cuxi nu ndyu'ni mā juani, nacui' Jesús. Si ná tyaja'a mā taquiya' mā cha' 'na, li' tsiya' ca tyu'u tucua na' caa na' slo cu'ma, ñi'ya nti' lijya sca nu cuaana; caa na' cha' xcube' na' jii' mā lo'o ná ca tii mā ni hora laca nu caa na', nacui' Ni. ⁴ Masi jua'a jlo ti' na' cha' tya ntsu'u xi ñati nu tso'o tsa ngusñi cha' jna' nde Sardis bi', nu lubii cresiya jii' ngu'. Nu xa' la ngu' tya'a ndyu'u ti'i mā ni, cua ngui'i tsa ngu' ndyu'ni ngu' cha' cuxi; pana ngati tsa late' caja jii' ñati nu tya nxñi cha' jna', tya'a ngu' bi' lo'o na', nacui' Ni. Ndacui cha' caca jua'a jii' ngu' bi', ⁵ cha' xcui' ngati tsa late' cacu' ñati nu cua ntijiloo jii' nu xña'a, nacui' Ni. Nga'aa cuityi na' xtañi ngu' bi' jii' quityi ca su nscua xtañi ñati nu ngujui chalyuu cucui jii' jua'a. Lo'o tyalaa na' ca su ntucua ycui' Sti na' lo'o ngu' xa' jii'

Ni, li' ñacuj na' jil'i Ni cha' ñati' na laca ngu' bi', nacuj Ni. ⁶Cua'a jyaca ma xi jil'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o taju ñati' nu ngusñi cha' jil'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma, nacuj Jesús."

**Cha' nu nda Jesús lo'o taju
ñati' nu ngusñi cha' jil'i Ni
nde quichi Filadelfia**

⁷Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati' nu ndu cuentya jna' nde quichi Filadelfia, cha' culu'u cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' lo'o ma, na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi: Xcui' lubii tsa cresiya 'na, xcui' cha' liñi ndu'ni na'. Juani laca na' loo jil'i ñati' na ñi'ya ngua jyo'o David loo jil'i ngu' tya sa'ni la. Nu lo'o ta na' chacuayá' cha' cua'ni ñati' sca cña, ná tucui taca jil'i tacu' cha' jil'i ngu' bi' li'; nu lo'o tacu' na' cha' jil'i ñati' cha' ná cua'ni ngu' sca cña, ná tucui taca jil'i cua'ni cña bi' li'. ⁸Nda na' cuentya jil'i lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacuj Ni. Cua nda na' sca cña tso'o cha' cua'ni ma, lo'o ná tucui taca tacu' cha' jil'i ma li', masi jlo ti' na' cha' ná caca jil'i ma chcu'i lye ma lo'o ñati' cuentya jna', cha' ná nguula ti' tyiquee ma tsiya' ti; pana ña'a ti tya ndaquiya' ma jil'i lcaa cha' nu nlyu'u na' jil'i ma, bilya xtyanu ma 'na. ⁹Ntsu'u xi taju ñati' nu cuiñi ti nda cha' lo'o tya'a ngu' cha' ñati' jna' laca ngu'; liñi la ñacuj na cha' ntsu'u cha' jil'i ngu' bi' lo'o Satanás. Ca tiya' la xi cuane na' jil'i ngu' bi', cha' tyaa ngu' ca slo cu'ma, tyu sti' ngu' slo ma cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i ma li'; caca cuayá' ti' ngu' jua'a cha' tyaca'a tsa cu'ma 'na. ¹⁰Cua

ndyi'u ti' ma cha' nu nacuj na' jil'i ma tsubi', cha' talo tyiquee ma cha' tu ti' ma 'na ni tsa tyaa na' chaca quiya'; bi' cha' juani cua'ni na' cha' ná sca caca jil'i ma lo'o tyalaa tyempo cuxi nde chalyuu. Cua lijya caca cha' cuxi bi', nu cua'ni cuayá' jil'i lcaa ñati' chalyuu. ¹¹Cua tyaa ti na'. Ná ta ma chacuayá' cha' culiji yu'u jua'a ti cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ma, tya cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la. Tii ti ti' tyi'i ma cha' caca chalyuu tso'o nu ta ycu'i Ndyosi jil'i ma lo'o tye chalyuu re. ¹²Cua ña'a ca ñati' nu tyijiloo jil'i nu xña'a ni, tlyu tsa caca ñati' bi' laja ñati' na lo'o cua ndyee chalyuu; tso'o tsa tyi'i ngu' bi' ca su ndi'i na'. Scua na' xtañi ycu'i Ndyosi Sti na' loo ngu' bi', lo'o jua'a scua na' ni naa quichi tlyu nu ca jil'i ycu'i Ni; Jerusalén cucui naa quichi bi'. Tyu'u bi' nde su ntucua ycu'i Ndyosi, caa ca'ya bi' lo yuu. Jua'a scua na' xtañi ycu'i na' loo ngu' bi', cha' laca ngu' ñati' na. ¹³Cua'a jyaca ma xi jil'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o taju ñati' nu ngusñi cha' jil'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma, nacuj Jesús."

**Cha' nu nda Jesús lo'o taju
ñati' nu ngusñi cha' jil'i Ni
nde quichi Laodicea**

¹⁴Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati' nu ndu cuentya jna' nde quichi Laodicea, cha' culu'u cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma: Chañi cha' ndyu'u tucua cha', lcaa cha' nu nda na' lo'o ñati'; liñi tsa nchcui' na' cha' jil'i ycu'i Ndyosi Sti na' lo'o ñati', cha' tyucui tyiquee na'

ndu'ni na' cña jil'i ycu'i Ni. Nu lo'o nguxana ndya' lcaa na nu ntsu'u chalyuu, stu'ba ti ndu' na' lo'o ycu'i Ni nu ngua li', nacui Jesús. ¹⁵Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni cu'ma; jlo ti' na' cha' ni si'i na ngusñi tso'o ma cha' 'na, lo'o jua'a ni si'i na ndya'achu' ma cha' 'na. Tso'o la masi tyucui tyiquee ma xñi ma cha' 'na, masi xtyanu ma cha' 'na tsiya' ti. ¹⁶Ñi'ya laca si co'o na hitya nu conu' ti chcatsu, ni si'i na tyique', ni si'i na tyacala', na conu' ti chcatsu bi'; ná tso'o ndyi'yu bi', salú na jil'i nde lo yuu, nga'aa co'o na jil'i. Jua'a laca cu'ma cuentya jna', cha' sa cla'be ti ná ngusñi ma cha' 'na. ¹⁷Quiña'a tsa cha' ntsu'u jil'i ya, nacui ma. Cua ngujui sca chalyuu tso'o jil'i ya, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' nu lyiji jil'i ya, nacui ma. Pana ná nda ma cuentya cha' tya'na tsa ma nti' na' ña'a ná jil'i ma. Tso'o la si ca tyuju'u ti' ma, nti' na', cha' nga'aa ntsu'u cha' jil'i ma tsiya' ti; ntsu'u tsa cha' nu lyiji jil'i ma nti' na' ña'a na' jil'i ma, bi' cha' ná nchca culacua tso'o ti' ma tsiya' ti. ¹⁸Ta na' sca cuij lo'o ma lacua, bi' cha' cua'a jyaca ma jil'i cha' nu chcu'i na' lo'o ma, cha' chañi taca culu'u cha' bi' jil'i ma ñi'ya caca xutacui cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ma. Nga'a cha' cua'ni ma cha' caja sca chalyuu cucui jil'i ma su nga'aa cua'ni ma cha' cuxi, cha' nga'aa ntsu'u cha' ca tyuju'u la ti' ma li'. Cua'ni ma cha' culacua tso'o xi ti' ma lacua, cha' ca cuayá' ti' ma scaa cha'. ¹⁹Lcaa ñati nu tyaca'a tsa 'na, ndaca'a na' xi jil'i ngu', nchcub'e na' xi jil'i ngu'. Cua'ni clya ma lacua, cha' culochu' ma cha' cuxi nu ndyu'ni ma. ²⁰Cua'a

jyaca ma: Cua ndyalaa na' nde slo cu'ma; ndu' ti na' nchcu'i na' lo'o ma juani, cha' cua ña'a ca ñati nu tucua cha' 'na, tyanu na' slo ngu' bi' li'; tyi'i na' slo ngu' bi', tso'o tsa tyu'u cha' jna' lo'o ngu' bi' li'. ²¹Cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jil'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu, ta na' su tyucua ñati bi' ca su ntucua na' cha' laca na loo; cha' jua'a na', cua ntijiloo na' jil'i nu xña'a bi', lo'o juani nga'a na' slo ycu'i Sti na' su laca Ni loo. ²²Cua'a jyaca ma xi jil'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma."

Cua ndye cha' nu nda Jesús ndyaa slo taju ñati jil'i Ni scaa quichi.

Ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i

Ndyosi ca su ntucua Ni

4 Li' nguxña'a na' nde cua, na'a na' cha' ntucua yaala sca toni'i ca bi'. Li' xa' nguañi nchcu'i nu ñati nu cua nchcu'i lo'o na' tsaca quiya' nu ngua tya tsá la; ñi'ya ndañi nclya'á cui'hcua, jua'a nxi'ya nu bi' nchcu'i lo'o na'. Ndi'ya nchcu'i nu bi' lo'o na' li':

—Tyacu' clya nu'u ca nde, culu'u na' jinu'u lcaa cha' nu nga'a cha' caca tyempo nde loo la.

²Hora ti ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo na' li'. Cla'be nde cua bi' na'a na' cha' ntucua sca yaca xlya tlyu nu tso'o tsa ña'a. Nde bi' ntucua sca ñati. ³Ndubi tsa ña'a loo ycu'i nu Cusu' nu ntucua ca bi', lo'o tyuu tya'a color ntsu'u loo Ni, ñi'ya laca quee ndubi nu ngatsi ña'a, ñi'ya laca quee nu nga'a tsa ña'a. Tyi'i ca chu' su ntucua bi' ndu' cuaña taa nu nga'aa ña'a nclyu'u xee. ⁴Nde chu'

la ntucua xa' la yaca xlya; lo yaca bi' ntyucua calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu', tsa lo scuii ti ntucua ngu' tyi'i ca chu' su ntucua Ni. Lacu' ngu' bi' late' ngati, jua'a ntucua sne' oro hique scaa ngu'. ⁵Lye tsa nguañi nchcui' tyi'yu li', lye tsa ndyubii ca su ntucua ycu' Ndyosi li'. Nde loo su tlyu su ntucua Ni ndu cati tya'a quityee ya' ndyaqui, bi' laca nu cati tya'a cui'i lubii nu laca Xtyi'i ycu' Ndyosi nu ndu'u ndyaa tyucui ña'a chalyuu. ⁶Nde cla'be su ntucua ñati bi', ngua ti' na' cha' na'a na' sca tayu'; ñi'ya ndubi ña'a sca caatyá, jua'a ndubi ña'a bi'.

Tyi'i ca chu' su ndu yaca xlya tlyu bi', ca bi' ndu jacua tya'a na lu'ú nu ñi'ya ña'a na'ni, jua'a ña'a; ndu ni' cua. Tyucui ña'a ni' ntucua cloo ni'; masi nde sii' ni', masi nde chu' ni' ntucua cloo ni'. ⁷Na'ni nu nchca clyo bi', ñi'ya ña'a cuichi ña'a ni'; na'ni nu nchca tyucuaa bi', ñi'ya ña'a toro cuañi' ña'a ni'; na'ni nu nchca tyuna bi', ñi'ya ña'a saca' ñati, jua'a ña'a saca' ni'; na'ni nu nchca jacua bi', ñi'ya ña'a cua'ya ndyacui, jua'a ña'a ni'. ⁸Scua' tya'a lu'be ntsu'u ji'i scaa na'ni bi', pana ntucua cloo ni' tyucui ña'a hichu' lu'be ni'; lo'o nde ne' lu'be ni', la cui' jua'a ntucua cloo ni'. Nga'aa nchca ti cha' ndula tu'ba ni' tsá lo'o talya:

Xcui' na lubii tsa cresiya ji'i ycu' Ndyosi nu nchca ji'i ndu'ni lcaa cña, nacui ni' lo'o ndyula tu'ba ni'.

Nu ngua tya clyo lu'ú ycu' Ni, la cui' jua'a na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la.

Jua'a nacui ni' lo'o ndyula tu'ba ni'.

⁹Lu'ba ti ndyula tu'ba nu ca ta'a jacua na'ni tacati bi' li'. Ndu'ni tlyu ni' ji'i Ni, ndu'ni chi' ni' loo ycu' Ni; ndya tsa ni' xlya'be ji'i ycu' Ni nu ntucua lo yaca xlya tlyu bi', cha' lcaa yija lu'ú ycu' Ndyosi. ¹⁰Lcaa quiya' lo'o ndyula tu'ba na'ni bi', li' ndyatú stj' nu ngu' cusu' bi' nde loo su ntucua ycu' Ni lo yaca xlya tlyu bi'; ndu'ni tlyu ngu' cusu' bi' ji'i ycu' Ni cha' lcaa yija lu'ú Ni. Li' nda'ya ngu' sne' oro nu ntucua hique ngu', nsta ngu' ji'i nde loo su tlyu su ntucua ycu' Ni. Ndi'ya nchcui' ngu' lo'o Ni li':

¹¹Ndyosi Xu'na ya, nga'a cha' cua'ni tlyu ya jinu'u, cha' cua'ni chi' ya loo nu'u, nacui ngu'.

Nchca jinu'u cua'ni nu'u lcaa lo cña tsiya' ti nu nti' nu'u cua'ni nde chalyuu.

Na cua ngüiñá nu'u lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu; chacuayá' jinu'u lu'ú lcaa na, cha' nda nu'u chacuayá' cha' ndya'a lcaa na lu'ú.

Jua'a nacui ngu' lo'o ndyula tu'ba ngu' li'.

Nu ñati nu taca ji'i chcu' lo quityi nu ntsu'u ya' ycu' Ndyosi

5 Li' na'a na' cha' ntsu'u quityi ya' tsu' cui' nu cusu' laca loo nu ntucua lo yaca xlya bi'. Sca quityi nchcu', nu ngutu ti ña'a laca bi'; jua'a tyucuaa chu' quityi bi' cua nscua cha'. Cati se'i nga'a nguiña' tu'ba quityi su ndyacu' bi'. ²Li' na'a na' cha' ndu sca ñati nguula, sca xcá ji'i ycu' Ndyosi. Cui' tsa ngusi'ya xcá bi':

—¿Tilaca laca nu ntsu'u chacuayá' ji'i cha' suu nguiña' nu nga'a tu'ba

quityi nchcu' bi', cha' chcana quityi bi'? —nacuī.

³Li' masi tyucui ña'a su ntucua ycuī' Ndyosi bi', masi tyucui ña'a lo yuu chalyuu, masi tyucui ña'a chaca ba'a chalyuu su ndyaa ñati nu cua ngujui, ná ngujui nu scana jii' quityi cha' chcuī' ngu' lo. ⁴Ti' tsa ngusi'ya na' li', cha' nga'aa ngujui nu scana jii' quityi cha' chcuī' ngu' lo. ⁵Li' nguxana nchcuī' sca nu cusu' lo'o na':

—Nga'aa xi'ya nu'u juani — nacuī—. Cua ngujui nu scana jii' quityi bi', nu taca jii' suu nguiña' bi', masi nu cati tya'a nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ycuī' yu bi' laca loo jii' ngu' Judá, cha' la cui' tya'a ñati jii' jyo'o David laca yu bi'. Cua ntijiloo yu jii' nu xña'a, bi' cha' juani taca jii' yu scana yu quityi bi'.

⁶Li' na'a na' ndu sca ñati; ñi'ya ña'a sca xlya' cuañi', jua'a ña'a ñati bi'. Ndu yu bi' nde loo su tlyu su ntucua ycuī' Ndyosi, laja su ndu nu ngu' cusu' bi', laja nu na'ni tacati bi'. Tya tyaca' nscua cuayá' hichu' yu tya lo'o ndyujui ngu' jii' yu tsaca quiya', jua'a ña'a yu bi'. Cati tya'a sata ntucua hique nu ñi'ya ña'a xlya' nu ndu cuentya jii' Jesús. La cui' jua'a ntucua cati tya'a cloo Ni; nu cloo Ni ni, bi' laca cati tya'a cui' lubii nu laca Xtyi' ycuī' Ndyosi nu ndu' ndyaa tyucui ña'a chalyuu. ⁷Li' ndyaa nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndyiqui'ya Ni jii' quityi nchcu' nu ntsu'u ya' tsu' cui' nu cusu' laca loo nu ntucua su tlyu bi'. ⁸Lo'o ngusñi Ni quityi bi', li' ngutu' sti' ca ta'a jacua na'ni tacati bi'; lo'o jua'a nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', ndu sti' ngu' nde loo nu ñi'ya

ña'a xlya' bi'. Ntsu'u sañi ya' ngu' cusu' bi', lo'o jua'a ntucua cuu oro ya' lcaa ngu' cusu' bi'; ntsu'u yana jo'ó nu ndyaqui ne' cuu bi'. Ñi'ya lo'o ntucua xtyi' yana jo'ó ndyaqui bi', jua'a ndyaa cha' nu nchcuī' ngu' ca slo ycuī' Ni lo'o nchcuī' ñati jii' ycuī' Ndyosi lo'o Ni. ⁹Li' ndyula tu'ba ngu' bi' sca jii' cha' cua'ni chi' ngu' loo nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Bilya cuna na' jii' nu ndyula tu'ba ngu' bi':

Cua nda ycuī' Ni chacuayá' jinu'u cha' xñi nu'u quityi nchcu' bi', nacuī' ngu',

cha' suu nu'u nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'.

Na cua ndyujui ñati jinu'u tsaca quiya';

pana lo'o ngujui nu'u ni, li' ngua'ni nu'u cña cuentya jii' ya cha' caca ya ñati jii' ycuī' Ndyosi.

Ñati nu cua ndyu'u cua ña'a ca quichi' tyi ngu', ñati nu nchcuī' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcuī' ñati chalyuu, ñati nu ndyu'u tyucui ña'a chalyuu mala su ndi' ñati, bi' ñati nu ngusubi nu'u jii'.

¹⁰Cua ngua'ni nu'u cha' caca ngu' bi' sca lo ñati nu ndulo tsa cuentya jii' ycuī' nu'u, cha' taca cua'ni ngu' cña nu nti' ycuī' Ndyosi Sti na.

Lo'o jua'a caca ngu' bi' loo nde chalyuu.

¹¹Lo'o ndye ndañi jii' bi', chaca quiya' na'a na' ca bi'. Li' ndyuna na' ndyula tu'ba tyuu tsa mil tya'a xca jii' ycuī' Ndyosi; nde chu' su ntucua yaca xlya, nde chu' su ndu na'ni tacati bi', nde chu' su ndu ngu' cusu' bi', ca bi' ndu quiña'a tsa ngu'

xca bi' li'. ¹²Cu^{ij} tsa ndyula tu'ba ngu' li':

Cua ndyujuii ngu' ji' i nu ñi'ya ña'a xlya' bi' tsaca quiya', nacui ngu'.

Xqui'ya ñati chalyuu, bi' cha' ngujuii Ni.

Lo'o juani nga'a cha' chcu' na ji' i Ni, cha' lcaa lo cña tsiya' ti nchca ji' i Ni cua'ni Ni;

jua'a na ji' i Ni laca lcaa lo na tsiya' ti.

Lcaa cha' jlo ti' Ni, lcaa cña nchca ji' i Ni;

bi' cha' ndyu'ni chi na loo Ni, ndyu'ni tlyu na ji' i Ni, lo'o jua'a tso'o tsa chcu' na ji' i Ni lo'o ñati.

Jua'a nacui xca ji' i ycu' Ndyosi lo'o ndyula tu'ba ngu'.

¹³Li' nguañi ndyula tu'ba lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu, lcaa ngu' nu cua nda ycu' Ndyosi ji' i lijya nde chalyuu; masi nde cua su ntucua ycu' Ni, masi nde lo yuu chalyuu, masi chaca ba'a chalyuu su ndyaa ñati nu ngujuii, masi lo tyujo'o, lcaa ñati bi' ndyu'ni tlyu ngu' ji' i ycu' Ndyosi. Ndi'ya nchcu' ngu':

Cua'ni tlyu na ji' i ycu' nu Cusu' nu ntucua ca su tlyu, nacui ngu', cua'ni chi na loo Ni.

Jua'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi', cua'ni tlyu na ji' i Ni.

Sca ti ycu' Ndyosi ntsu'u chacuayá' ji' i Ni cha' cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti;

lo'o jua'a ná nga'a cha' tye cha' ji' i ycu' Ni tsiya' ti, nacui ngu'.

¹⁴Nu ca ta'a jacua na'ni tacati bi' ni, nguxacui ni' cha' ji' i ngu' li':

—Jua'a caca cha' lacua —nacui ni'.

Li' ndu sti' nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', ngua'ni tlyu ngu' ji' i ycu' Ndyosi, cha' ná nga'a cha' tye yija ji' i Ni.

Nu lo'o ndyaala quityi ji' i ycu' Ndyosi

6 Li' na'a na' cha' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' sca nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ndyuna na' nchcu' sca na'ni tacati bi' li'. Lye tsa nguañi nchcu' ni' ñi'ya lo'o ndañi nchcu' tyi'yu:

—Cuaa clya nu'u ca nde —nacui.

²Li' nguxña'a na' ji' i nu ñati nu nchcu' na'ni tacati bi' lo'o, na'a na' ndu sca cuayu ngati; yu nu ntucua hichu' cuayu bi' ni, na'a na' ntucua sca cuatyí ya' yu, lo'o jua'a cua nda ngu' sca sne' chcu' cha' tyucua hique yu. Li' ngutu'u yu ndyaa yu cusuu; ntijiloo yu li', lo'o ña'a ti tya tyijiloo la yu xi ji' i tya'a cusuu yu.

³Lo'o li' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' chaca nguiña' nu nga'a to' quityi bi'. Ndyuna na' nchcu' na'ni tacati nu nchca tyucua li':

—Cuaa clya nu'u ca nde —nacui.

⁴Li' ngutu'u tucua chaca cuayu nu nga'a ña'a color ji' i. Yu nu ntucua hichu' ni' bi' ntsu'u chacuayá' ji' i cua'ni cha' cusuu lo yuu chalyuu, cha' jua'a cujuii ñati chalyuu ji' i tya'a ñati ngu'. Tonu tsa xlyu cusuu ngujui ji' i yu bi'.

⁵Lo'o li' nu nchca tyuna quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a to' quityi. Ndyuna na' cha' nu nchcu' na'ni tacati nu nchca tyuna li':

—Cuaa clya nu'u ca nde —nacui.

Li' na'a na' ndu sca cuayú nu ngata ña'a; sca' cuayá' ndacui ya'

ñatì nu ntucua hichu' cuayu bi'. ⁶Li' ngua ti' na' cha' nguañi nchcui' sca ñatì nu nda xtyi'i laja su ndu nu jacua tya'a na'ni tacati bi':

—Sa sca' ti nscua' caja jilì ngu' cua'ni ngu' cña sca tsa —nacui—, lo'o jua'a sca milya ti si'yu nscua' jo'o caja jilì ngu' sca tsa; pana ña'a ti quiña'a nga'a caca setye, lo'o jua'a quiña'a caca vino nu ndyi'yu ngu' —nacui yu bi'.

⁷Lo'o li' nu nchca jacua quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ndyuna na' nchcui' na'ni tacati nu nchca jacua li':

—Cuāā clya nu'u ca nde —nacui ni'.

⁸Li' na'a na' cha' ndu sca cuayu nu ngatsi ña'a. La Muerte naa nu ntucua hichu' cuayu bi', cha' bi' laca nu ndyaa ndyujuii jilì ñatì; nde chu' bi' ngutu'u lca'a tsa tlyu ti cresiya jilì ngu' jyo'o. Ntsu'u chacuayá' jilì yu bi', cha' cujuui yu jilì ña'a tsaca yu'be ñatì nu ndi' chalyuu; lcaa ni' su ndi' jacua tya'a ñatì ni, cujuui yu jilì tsaca tya'a ngu' li', masi lo'o caca cha' cusuu jilì ngu', masi lo'o caca jbi'ña jilì ngu', masi lo'o quicha ngu', masi lo'o cua'ni xña'a na'ni tyaaala lo'o ngu'.

⁹Lo'o li' nu nchca ca'yu quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Li' na'a na' sca mesa tlyu nde loo su ntucua ycu' Ndyosi, mesa bi' laca nu tyucua msta lo. Nde ne' mesa bi' ntsiya tyuu tya'a ngu' nu ngujuii; cua ndyujuii ñatì jilì ngu' bi' xqui'ya cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ngu' bi', cha' ná ntsijì ngu' bi' nchcui' ngu'

cha' bi' lo'o tya'a ñatì ngu' li'. ¹⁰Cuii ngusi'ya jyo'o bi':

—Ndyosi Xu'na ya —nacui ngu'—, xcui' lubii tsa cresiya jinu'u; xcui' cha' liñi ndu'ni nu'u —nacui jyo'o bi'—. ¿Ha tya tiya' tsa cua'ni cuayá' nu'u jilì ñatì chalyuu? ¿Ha tya tiya' tsa xcube' nu'u jilì ngu' xqui'ya cha' cua ndyujuii ngu' jilì ya? —nacui jyo'o bi'.

¹¹Lo'o ti ngujui late' ngatì cacu' lcaa jyo'o bi', li' nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ngu' bi':

—Xa' xtyii cña' mā tya xi ca, ña'a cuayá' tyalaa tyuu tya'a jyo'o ngu' tya'a mā, tya'a ngusñi mā cha' jilì Jesús, tya'a ndyu'ni mā cña jilì Ni; tya cujuui ñatì chalyuu jilì ngu' bi' ñi'ya lo'o cua ndyujuii ngu' jilì cu'mā —nacui Ni.

¹²Lo'o li' na'a na' jilì nu ñi'ya ña'a xlya' bi', cha' nu nchca scuá quiya' ngusuu Ni nguiña' nu nga'a to' quityi bi'; lye tsa ngulacui chalyuu li'. Li' ndyacu cuichaa, ngua talya xee; ñi'ya laca sca late' ngata nu nchcu' ñatì su nscua jyo'o, jua'a ña'a ngua bi'. Lo'o jua'a co' ni, ngua nga'a ña'a bi'; ñi'ya ña'a tañi, jua'a ña'a bi'. ¹³Li' ndyalú cuii nu ntsu'u nde cuā; ñi'ya nti' ndyalú mancu ye'e lo'o lye tsa nchca cui' nchquiña jilì sta' yaca, jua'a ndyalú cuii nde lo yuu li'. ¹⁴Nga'aa chcana ña'a ngu' nde cuā li'; cua nguliji yu'u bi', cha' ngulatsu' ycu' Ndyosi jilì. La cui' jua'a ngulatsu' Ni jilì lcaa ca'ya cuā; jua'a lcaa yuu cla'be nu nscua cla'be hitya, ngulatsu' Ni jilì. ¹⁵Li' ngutu'u cuatsi' ti lcaa ñatì, masi tyuquee, masi quiya' cua'a, masi sii' ca'ya; lcaa ngu' nu laca loo, cuati nu laca loo jilì ñatì cusuu,

masi culiya' ngu', masi tlyu tsa ñati laca ngu', masi msu nu ngüi'ya ti ñati, masi msu nu ndi'i tso'o ti laca ngu' bi', leaa ngu' lo'o tya'a ngu' ngutu'u cuatsi' ngu'. ¹⁶Li' ngusi'ya ngu' ji'i ca'ya lo'o ji'i quee tlyu:

—Cuaa clya ma xasu ma hichu' ya, cha' ná ña'a ycu'i' nu Cusu' nu ntucua su tlyu ji'i ya; ñasi' tsa nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ña'a Ni ji'i ya — nacui' ngu'.

¹⁷Cua ndyalaa tsa cha' xcube' Ni ji'i ñati, lo'o ná ndalo ngu' tsiya' ti ji'i cha' bi'.

**Ni tsa lo tya'a ngu' Israel
nu cua nga'a cuayá' ji'i ycu'i'
Ndyosi nde tyacaa ngu'**

7 Tiya' la li' na'a na' ji'i jacua tya'a xca ji'i ycu'i' Ndyosi; na'a na' nde quiya' chalyuu, nde jacua se'i su ndu nu jacua tya'a ngu' xca bi'. Ndaca'a xca bi' ji'i ca ta'a jacua cui'i nu nlyatu'u lo chalyuu; nga'aa nda ngu' xca bi' chacuayá' culatu'u cui'i bi', masi nde lo yuu, masi nde tyujo'o, ni sca chu' yaca ná culatu'u cui'i. ²Li' na'a na' ndu'u tucua chaca yu xca, nu ndu'u tucua lijya nde su ntyucua cuichaa. Ndyi'ya yu cuayá' nu cua nda ycu'i' Ndyosi ji'i yu, cha' cua'a yu hichu' ñati ji'i ycu'i' Ndyosi; la cui' Ni nu nda chalyuu ji'na laca bi'. Cuii nchcui' yu lo'o nu jacua tya'a xca nu ntsu'u chacuayá' ji'i cha' cua'ni ñu'u ji'i chalyuu lo'o ji'i tyujo'o. ³Ndi'ya nchcui' yu lo'o ngu' xca bi' li':

—Ná cala' ma chalyuu, ná cala' ma tyujo'o, ná cala' ma yaca; tya lyiji cua'a ycu'i' Ndyosi cuayá' nde tyacaa ñati nu ndyu'ni cña ji'i ycu'i' Ni.

⁴Li' ngulu'u ngu' 'na ni tsa lo tya'a ñati nu cua ngua'a ycu'i' Ndyosi

cuayá' nde tyacaa ngu'; sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati laca bi'. Tyu'u ngu' bi' ji'i nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel, nu sca xtañi laca ji'i sca taju ngu':

⁵Tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Judá nu ngua'a ycu'i' Ndyosi cuayá' ji'i, cuati tyu'u chaca tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Rubén,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Gad,

⁶cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Aser, cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Neftalí, cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Manasés;

⁷la cui' jua'a tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Simeón,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Leví,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Isacar,

⁸cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Zabulón, cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi José, cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Benjamín.

Tsa lo cua ti tya'a ngu' Israel ngua'a ycu'i' Ndyosi cuayá' ji'i.

**Nu xa' la ñati tyucui ña'a chalyuu
nu ta ycu'i' Ndyosi late' ngati ji'i**

⁹Tiya' la li' na'a na' ndu tsa tlyu ti ñati nu cua ngua'ni lyaá Jesús ji'i; quiña'a tsa ñati nga'a, bi' cha' ná tucui ngua ji'i culacua ji'i ñati bi'.

Tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati ngutu'u ngu' yaa ngu'; lcaa lo ñati chalyuu yaa, cha' cua ña'a ca quichi tyi ngu' ngutu'u ngu', cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu nchcui' ngu' bi'. Ndyatu ngu' nde loo su ntucua yaca xlya tlyu, nde loo su ndu nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Late' ngati lacu' ngu', ntucua laca' nguiña ya' ngu' ndu ngu'. ¹⁰Cuij nchcui' ngu' li':

Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na na nu ntucua lo yaca xlya tlyu,
la cui' bi' laca nu ndu'ni lyaá ji'na,
nacui' ngu' ji'i tya'a ngu';
jua'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndu'ni lyaá ji'na,
nacui' ngu'. ¹¹Lo'o jua'a lcaa xca ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o ngu' bi' ndu' ngu' nde chu' su ntucua yaca xlya bi';
nde chu' su ndu' na'ni tacati bi', nde chu' su ndu' ngu' cusu', ca bi' ndi'i ngu'. Ndyaa stii ngu' nde loo ngu' lo yuu li', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi. ¹²Li' nacui' nu ngu' xca bi':

Jua'a caca cha' lacua; cua'ni tlyu na ji'i Ni, cua'ni chi na loo Ni,
tya na xlya'be ji'i ycu'i Ni.
Chcui' na cha' lcaa cha' jlo ti' Ni,
na ji'i Ni laca lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu;
lcaa lo cña tsiya' ti nchca ji'i Ni cua'ni Ni, sca ti ycu'i Ni ntsu'u chacuayá' ji'i Ni cua'ni Ni lcaa cña.
Lcaa yija ná nga'a cha' tye cha' jua'a caca ji'i ycu'i Ndyosi Stina.
Chañi cha' jua'a caca.
Jua'a nacui' ngu' xca ji'i tya'a ngu'.

¹³Li' nchcuane sca ngu' cusu' jna: —¿Tilaca laca ñati nu nchcu' late' ngati, nti' nu'u? —nacui—. ¿Macala ndu'u ñati bi' lijya?

¹⁴—Ná jlo ti' na', Cusu'. Culu'u nu'u xi jna' —ni na' ji'i.

Nchcui' nu cusu' lo'o na' li':
—Cua nteje tacui ca ti cha' lye tsa nchcube' ñati bi', xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús —nacui nu cusu' jna'—. Cua laca lacu' ngu' late' ngati; cua ngua lubii ne' cresiya ji'i ngu' laca cha' bi', xqui'ya cha' cua ngujui nu ñi'ya ña'a xlya' bi' lo crusi cuentya ji'i ngu'. ¹⁵Bi' cha' ndu' ngu' nde loo su tlyu su ntucua ycu'i Ndyosi juani —nacui nu cusu' bi'—, cha' tsa lo'o talya ndyu'ni ngu' bi' cña ji'i Ni ca su ndi'i Ni. Ycu'i Ni nu ntucua lo yaca xlya tlyu bi' tyanu cacua ti su ndi'i ngu', cha' cua'a ji'i ngu' cha' ná tyacua cha' cuxi ji'i ngu'. ¹⁶Nga'aa tyucua cha' ntyute' ngu' bi' chaca quiya', ni nga'aa tyucua cha' nguityi ngu' hitya; nga'aa tsumi' xee cua' ji'i ngu', ni nga'aa ca chiya'a ti' ngu' lo'o tyique' cua'. ¹⁷Ña'asii nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ji'i ngu', cha' ndi'i Ni la cui' ca su ntucua ycu'i Ndyosi loo; bi' laca nu tsalo'o ji'i ngu' su caja hitya co'o ngu' cha' caja chalyuu cucui ji'i ngu' li'. Lo'o jua'a xquityi Ni hitya cloo ngu' cha' nga'aa cunaa ngu' li'.

Nu cuu oro nu nguxcuaja chaca xca ji'i ycu'i Ndyosi lo yuu

8 Lo'o li' nu nchca cati quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a to' quityi ngutu bi'. Lo'o ngua jua'a, ti ti ndi'i lcaa na su ntucua ycu'i Ndyosi li'. ²Cuati na'a na' ji'i tya tyacati tya'a xca nu

ndu cña nde loo ycuu' Ndyosi; cua nda ngu' cati tya'a cui'chcuā jil'i ngu' xca bi' cha' cula'á ngu'. ³Li' yaā chaca yu xca nu ndyil'ya cuu oro lijya. Yaā bi' ngutu to' mesa su ntucua msta, la cui' mesa nu ndu nde loo su ntucua yaca xlya tlyu. Cua ngujui quiña'a yana jo'ó jil'i yu cha' taqui yu lo mesa su ntucua msta bi'. La cui' tyempo nu lo'o nchcui' ngu' lo'o ycuu' Ndyosi, lcaa ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o ycuu' Ndyosi ni, bi' tyempo laca nu ndyaqui yana jo'ó bi'. ⁴Lo ya' xca nu ndu slo ycuu' Ndyosi, ca bi' ndatu sñii yana jo'ó nu ndyaqui ne' cuu bi'; stu'ba ti ndyatu sñii bi' ndyalo'o cha' nu nchcui' ñati bi' lo'o Ni. Jua'a ndyu'ni tlyu ngu' bi' jil'i ycuu' Ndyosi. ⁵Li' ndyalo'o xca jil'i cuu bi', ngusu'ba yu quii' nhcubi' ne', ngu' yu jil'i cuu ndyaa cha' tyú nde lo yuu chalyuu. Li' lye tsa nguañi nde chalyuu, lye tsa nguañi nchcui' tyi'yu, lye tsa ndyubii, lye tsa ngulacu' chalyuu.

Nu cati tya'a cui'chcuā

⁶Nu cati tya'a xca nu cua na'a na' tsa ni, nguxana ngula'á ngu' lo'o cui'chcuā nu ntsu'u ya' ngu' li'.

⁷Li' ngula'á xca nu nchca clyo lo'o cui'chcuā jil'i yu; hora ti ndyalú tyo quee lo'o quii' nde lo yuu li'. Lo'o ndyalú bi' hichu' ñati, li' ndyalú tañi ngu'. Sa cla'be chalyuu ndye ndyaqui li', jua'a ndyaqui sa cla'be yaca ndu, ndye ndyaqui sa cla'be su quii' jil'i ngu'.

⁸Li' ngula'á xca nu nchca tyucuaa lo'o cui'chcuā jil'i; hora ti ndyacuā sca ca'ya cua, ña'a tsaca chu' ca'ya ndyaqui ngua'ya nde lo tyujo'o. Li'

sa cla'be ti hitya tyujo'o ngua tañi, ⁹sa cla'be ti na lu'ú nu ntsu'u lo hitya tyujo'o ngujui, sa cla'be lcaa yaca ni'i nu ntsu'u chalyuu ndye nguti li'.

¹⁰Li' ngula'á xca nu nchca tyuna lo'o cui'chcuā jil'i; hora ti ndyalú sca cui' tlyu nu ntsu'u nde cua, nu ndyaqui ñi'ya ndyaqui quityee. Ndyú cui' bi' ngua'ya nde lo hitya sta'a, nde su ntyucua hitya tyucui ña'a chalyuu. Li' ngunu'u sa cla'be hitya tso'o nu ntsu'u chalyuu. ¹¹Cuii Quixi' Clyaa' naa cuii tlyu bi', cha' nda clyaa' nu ngua'ya sa cla'be ti hitya nu ndyil'yu ngu'. Quiña'a ñati ngujui xqui'ya cha' cua ndyio' ngu' hitya bi', cha' clyaa' tsa hitya bi'.

¹²Li' ngula'á xca nu nchca jacua lo'o cui'chcuā jil'i. Li' ngunu'u lcaa xee tlyu nu ntsu'u nde cua, cha' sa cla'be ti xee ndyubi' li'; lo'o xee cuichaa, lo'o xee co', lo'o xee cuii, sa cla'be ti xee ndyubi'. Sa cla'be ti nde cua, sa cla'be ti nde talya, nga'aa nda bi' xee.

¹³Li' na'a na' su ndacui sca xca cla'be cua nu ñi'ya ña'a cua'ya ña'a bi'. Ndyuna na' cha' cui' tsa ngusi'ya yu:

—Tya'na tsa cu'ma lo'o cula'á tya xna tya'a xca bi' lo'o cui'chcuā jil'i ngu' ca tiya' la xi; tya'na tsa caca lcaa ñati nu tya ndyanu chalyuu lo'o cañi bi' li'.

9 Li' ngula'á xca nu nchca ca'yu lo'o cui'chcuā jil'i; hora ti na'a na' ngua'ya sca nu cuxi nde chalyuu. Masi cua ngua yu sca nu laca loo nde cua nquicha', pana ndyú yu lo yuu li', ñi'ya ndyú sca cuii. Cua ngujui ya' jil'i yu cha'

saala yu to' tyuquee su ndi'i lcaa nu cuiñaja. ²Ngusaala yu to' tyuu, quiña'a tsa sñii ntyucua li'; ñi'ya nti' sca horno tonu, jua'a ntyucua sñii bi'. Ngua talya xee cua li', ndacu' ji'i xee xqui'ya sñii nu ntyucua to' tyuu bi'. ³Laja sñii bi' ntyucua sca taju tlyu tscu', ngua'ya ni' lo yuu. Ntsu'u chacuayá' ji'i ni' caca ni' tyaala, ñi'ya laca chuni'i tyaala. ⁴Ng'aa ngujui chacuayá' ji'i ni' cua'ni ñu'u ji'i su quii, ji'i yaca ndu. Ni sca na nu ndyataa ngu', ná ca cua'ni ñu'u ni' ji'i; sca ti chacuayá' ngujui ji'i ni' cha' ta xi nu ti'i ji'i nu ngu' cuxi bi', ñati nu ná nscua cuayá' ji'i ycu'i Ndyosi nde tyacaa ngu'. ⁵Ná ngua ji'i ni' cujuui ni' ji'i ñati, sca ti cha' ti'i tsa xcube' ni' ji'i ngu' sa ca'yu co' ti; ñi'ya lo'o ndacu chuni'i ji'na, jua'a ti'i tsa xcube' tscu' bi' ji'i ngu'. ⁶Cuayá' ca'yu co', li' culana ngu' ñi'ya caca cha' cajaa ngu', pana ná nquijeloo cha' bi' ji'i ngu'; ca ti' ngu' cajaa ngu', pana tya lyiji tsa cha' cajaa ngu'.

⁷Nu tscu' bi' ni, cua laca ngua'ni cho'o ni' ji'i ni' cha' xu'u tya'a ni' lo'o ñati, ñi'ya laca cuayu nu ndu tajua' ti cha' cusuu. Sca sne' ntucua scua' que ni' nu ñi'ya sne' oro ña'a; pana cloo ni' ni, ñi'ya ña'a cloo ñati ña'a cloo ni' bi'. ⁸Ñi'ya ña'a quicha' hique sca nu cuna'a, jua'a ña'a quicha' hique ni'; ñi'ya ña'a la'ya cuichi, jua'a ña'a la'ya ni'. ⁹Lo'o jua'a cua ndyacu' tyiquee ni' ñi'ya si lo'o sca lata chcu. Lye ndañi lu'be ni' ndacui ni', ñi'ya lo'o ndañi cuayu nu ntojolaqui carreta ndya'a cusuu. ¹⁰Lo'o jua'a ntucua xtyi'i ni' ñi'ya ntucua xtyi'i chuni'i; la cui' jua'a ntucua ltsu' xtyi'i ni',

cha' lo'o xtyi'i ni' xcube' ni' ji'i ñati chalyuu ña'a cuayá' tye ca'yu co'. ¹¹Ntsu'u nu laca loo ji'i ni', la cui' nu ntucua tlyu ca ne' tyuquee bi'; Abadón naa nu bi' cha'cña ji'i ngu' judío, lo'o jua'a Apolión naa nu bi' cha'cña ji'i ngu' griego, nu nti' ñacu' cha'cña ji'na: ycu'i nu ndu'ni ñu'u ji'i chalyuu.

¹²Cua ndye tsaca cha' nu chiya'a tsa ndañi. Tya lyiji tyu'u tucua tya tyucuaa tya'a cha' nu chiya'a tsa ndañi.

¹³Li' ngula'a xca nu nchca scuá lo'o cui'chcuá ji'i yu. Lo'o ndyuna na', li' nchcui' ñati ca su ndu mesa tlyu oro nu nscua nde loo su ntucua ycu'i Ndyosi. Ca ta'a jacua jyaca mesa nguañi nchcui' ñati bi', ¹⁴nchcui' bi' lo'o xca nu nchca scuá nu ntsu'u cui'chcuá ya' yu:

—Clyaá ma' ji'i nu jacua tya'a xca nu ndi'i ndyaaca' ca to' sta'a tlyu, sta'a Eufrates bi'.

¹⁵Lo'o jua'a ngua li'. Nu lo'o ngula'a nu jacua tya'a ngu' xca bi', hora ti ngutu'u ndyaa xca bi', cha' cujuui ji'i sa cla'be ñati tyucui ña'a chalyuu. Cua laca ndu yala xca bi' cha' cujuui ji'i ngu' lo'o caca la cui' hora, masi la cui' tsa, masi la cui' co', masi la cui' yija cha' cua'ni Ni cña bi'. ¹⁶Lo'o jua'a cua laca ngujui cha' 'na, ni tsa lo tya'a sendaru nu ntyucua hichu' cuayu ndya'a cusuu tya'a lo'o nu jacua tya'a xca bi'; tucua siyento miyon tya'a sendaru caca bi'.

¹⁷La cui' laja lo'o nchcui' xcalá na', li' na'a na' nu tyuu tya'a cuayu bi', lo'o jua'a na'a na' ji'i ñati nu ntucua hichu' ni'. Ñi'ya ña'a quii', cha' ngatsi nga'a ti ña'a, jua'a ña'a chcuá

ndyacu' lo tyiquee ngu'; jua'a lo'o chcuā cuaa ña'a nga'a tyiquee ngu' bi'. Ñi'ya scua' que cuichi, jua'a ña'a scua' que cuayu bi'. Lo'o jua'a nde tyuu tu'ba ni' ndyu'u quii' lo'o sñii jua'a ti, lo'o sñii ngatsi nu chiya'a tsa xtyi'i ndyu'u. ¹⁸Sa cla'be ti ñati chalyuu ngujuii xqui'ya quicha nu nguxtyanu quii' bi', nu nguxtyanu sñii bi', nu nguxtyanu sñii ngatsi nu chiya'a tsa xtyi'i bi'; la cui' quicha nu ndu'u tyuu tu'ba cuayu laca bi'. ¹⁹Nde tyuu tu'ba ni', lo'o jua'a nde lo xtyi'i ni', ndacua ndyiji juersa ji'i ni' cha' cua'ni ni' cha' cuxi; taca ji'i ni' ta cha' ti' ji'i ñati lo'o xtyi'i ti ni' cha' ntucua ltsu' lo xtyi'i ni', ñi'ya nu ntsu'u ji'i cuaña.

²⁰Pana ña'a ti tya ngua'ni ngu' cha' cuxi, nu ñati nu ná ngujuii lo'o quicha bi'; ná nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Ña'a ti tya ndyu'ni tlyu ngu' ji'i cui'i cuxi, jua'a ji'i lcu'i jo'ó nu ndya' lo'o oro, masi jo'ó ndya' lo'o plata, masi jo'ó ndya' lo'o chcuā ngatsi, masi jo'ó ndya' lo'o quee, masi jo'ó ndya' lo'o yaca ti; ña'a ti ndyu'ni tlyu ngu' ji'i jo'ó nu ná nchca ji'i ña'a ji'na, ni ná nduna cha' nu nchcui' na, ni ná nchca ji'i jo'ó bi' tya'a. ²¹Lo'o jua'a ná ntaja'a ngu' cua'ni tye ngu' cha' ndujuii ngu' ji'i tya'a ñati ngu', ni ná ndye cha' ndu'ni cucha'a ngu', ni ná ndye cha' ndu'ni suba' ngu' lo'o xa' nu cuna'a, ni ná ndye cha' ntyucuaana ngu'.

Nu xca' ji'i ycu'i Ndyosi nu ndyi'ya sca quityi piti

10 Li' laja coo ti na'a na' chaca xca' nu ngutu'u ca slo ycu'i Ndyosi, nu yaa nde cua' ngua'ya nde

lo yuu li'; lcaa cña nchca ji'i xca' bi'. Ndu' cuaña taa lo xlya hique xca' bi', jua'a ndubi tsa ña'a cloo xca' bi' ñi'ya ndubi ña'a loo cuichaa; lo'o jua'a tyijya quiya' yu, jua'a tyijya nda yu, lye ndyu'u xee ñi'ya laca lo'o ndyatu quii'. ²Ya' yu ntucua sca quityi piti ti nu cua nchcana. Li' quiya' yu tsu' cui' ngusta yu nde lo tyujo'o, quiya' yu tsu' coca ngusta yu nde lo yuu btyi. ³Lo'o li' cui' ngusi'ya xca' bi', ñi'ya nti' nxi'ya cuichi; lo'o ngusi'ya nu xca' bi', lye nguañi nchcui' tyi'yu li', cha' stu'ba ti nchcui' nu cati tya'a tyi'yu nu ntsu'u chalyuu. ⁴Lo'o ndye nchcui' tyi'yu bi', li' cua scua ti na' cha' nu nda tyi'yu bi', pana ndyuna na' nchcui' sca nu ntucua ca slo ycu'i Ndyosi li':

—Xu'ba cuatsi' nu'u cha' nu nda nu cati tya'a tyi'yu bi' —nacui' Ni jna!—
Nga'aa scua nu'u cha' bi' lo quityi.

⁵Li' ngusicua xca' bi' ya' tsu' cui' nde cua, la cui' xca' nu cua na'a na' ndu lo tyujo'o, nu ndu lo yuu btyi.

⁶Li' nchcui' xca' bi':

—Chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi nu ná tye tsiya' ti yija ji'i Ni, bi' laca cha' nu nchcui' na' re —nacui' xca' bi'—. Ycu'i Ni laca nu ngüiñá lcaa na nu ntsu'u nde cua, jua'a ngüiñá Ni lcaa na nu ntsu'u nde lo yuu chalyuu, jua'a ngüiñá Ni lcaa na nu ntsu'u lo tyujo'o. Ndi'ya nchcui' cha' nu nda Ni: Nga'aa tiya' tsa nacui' ycu'i Ndyosi cha' caa Ni cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i ñati chalyuu; ⁷lo'o xana cula'a xca' nu nchca cati lo'o cui'chcuā ji'i, li' xana cua'ni Ni cña nu cua ndacha' Ni ji'i jyo'o cusu' nu nda cha' ji'i Ni lo'o ñati tya sa'ni la. Ntsu'u yacu' ti cha' bi' cua sa'ni, pana juani cua ndañi liñi cha' bi'.

⁸Li' chaca quiya' nguani nchcui' nu ntucua ca slo ycui' Ndyosi bi', nchcui' lo'o na':

—Yaa xñi nu'u quityi piti ti nu cua nchcana ntucua ya' xca nu ndu lo tyujo'o nu ndu lo yuu chalyuu bi'.

⁹Ndya'a na' su ndu xca bi' li', ni na' jil'i cha' ta quityi piti ti bi' 'na.

—Yalo'o nu'u jil'i quityi re — nacui—. Chcui' lyiji nu'u lo quityi re, cha' ca cuayá' tso'o ti' nu'u jil'i; caca xñil'i ti' nu'u li', masi tso'o ti ngua ti' nu'u lo'o na'a nu'u jil'i tya clyo.

¹⁰Li' ngusni na' quityi piti ti nu ntucua ya' yu, nchcui' na' lo quityi bi'. Lo'o na'a na' jil'i, li' tso'o tsa ngua ti' na', ñi'ya laca lo'o ndyacu na cuiña'a' cuityu cha' tyixi tsa; pana nu lo'o cua ngua cuayá' ti' na' ni cha' nda, xñil'i tsa ngua ti' na'.

¹¹Li' nchcui' Ni lo'o na':

—Tya chaca quiya' ntsu'u cha' chcui' nu'u cha' lo'o ñati, lcaa cha' nu cua nti' ycu' Ndyosi ta Ni lo'o lcaa lo ñati chalyuu, masi lo'o ngu' nu laca loo, masi lo'o ñati tyucui ña'a chalyuu mala su ndi' ñati; masi lo'o ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu chcui' nu'u.

Tucua tya'a ñati nu ndu nde chalyuu nchcui' cuentya jil'i ycu' Ndyosi

11 Li' nda ycu' Ndyosi sca yaca cualyaa 'na; lya'a tsa yaca bi', cha' tyu'u cuayá' lo'o. Nchcui' Ni lo'o na' li':

—Su'ba cuayá' clyu nu'u nde ni' tlyu jil'i ycu' Ndyosi, cha' caca ni' bi' cuentya jna' cha' ña'asii na' jil'i; jua'a su'ba cuayá' nu'u loo mesa su ntucua msta nu nsta ngu cuentya

jna'. Clyacua nu'u ni lcaa tya'a ñati nu ndi' ca bi' nu ndyu'ni tlyu jna' nu laca ycu' Ndyosi li'. ²Nga'aa su'ba cuayá' nu'u nde liya' toni' tlyu bi', cha' cuentya jil'i xa' ñati nu ná ndaquiya' jna' nu laca ycu' Ndyosi tsiya' ti laca bi'. Chiya'a tsa cua'ni ngu' bi' lo'o tyil'i ngu' quichi bi', la cui' quichi tlyu nu laca quichi nu cuentya jna' laca bi'. Tu'ba ntucua tucua co' tyil'i ngu' bi', ³li' ta na' tucua tya'a ñati nu caa chalyuu cha' chcui' ngu' lcaa cha' nu nti' na' ta na' lo'o ñati. Tyucuaa ngu' bi' tsatu ngu' cla'be quichi bi' tyempo li' —nacui Ni 'na—, ña'a cuayá' tya'a tii tyucuaa siyento ntucua snayala tsa tyu ngu' bi'. Tyucui tyempo cacu' ngu' bi' late' ngata, cha' tonu tsa cha' nu ta ngu' lo'o ñati, ñi'ya nu cua'ni na' nde loo la.

⁴Lo'o ndu tyucuaa ñati bi' chalyuu, ndu ngu' cuentya jil'i ycu' Ndyosi nu laca loo tyucui ña'a chalyuu; nxyucua tsa ycu' Ndyosi jil'i ngu' bi', cha' chcui' ngu' lcaa cha' nu nti' ycu' Ni ta Ni lo'o ñati. Caca ngu' ñi'ya laca tucua tya'a yaca si'yu olivo, lo'o jua'a caca ngu' ñi'ya laca tucua tya'a candyeru. (Tso'o tsa setye ndyu'u jil'i si'yu olivo bi', cha' tyaqui ne' candyeru.)

⁵Lo'o cua nti' ñati chalyuu cua'ni lya' ti' jil'i ngu' bi', li' tyalú quii' tu'ba ngu' nu ndu bi', cha' tsumi' jil'i ñati cuxi; tye cua'ni ñu'u jil'i ñati bi' li'. Jua'a cajaa lcaa ñati nu cua'ni lya' ti' jil'i ngu' bi'. ⁶Cua ntsu'u chacuayá' jil'i ngu' nu ndu bi', cha' cua'a ngu' jil'i coo, cha' ná ca'ya tyo tsiya' ti tyucui tyempo lo'o ta ngu' cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ñati; jua'a ntsu'u chacuayá' jil'i ngu' cha'

cua'ni ñu'u ngu' ji'i lcaa suu hitya cha' caca tañi; jua'a taca ji'i ngu' ta ngu' lcaa lo quicha cha' quiji' ji'i ñati chalyuu, ni jacua' nti' ngu' cha' caca quicha ñati. ⁷Lo'o tye cña nu cua'ni tyucuaa ñati bi' nde chalyuu, li' xana nu na'ni xña'a nu ntsu'u ca tyuquee bi', xuü tya'a ni' lo'o tyucuaa ñati nu ndu bi' li'; tyijiloo nu bi' ji'i ngu' bi' li', cuati cujuui ji'i ngu'. ⁸Li' tyanu tyucuaa jyo'o bi' ca su ntsiya ngujui to' calle quichi tlyu bi', la cui' quichi su ngujui' ca'a ngu' ji'i ycu' nu Xu'na na lo crusi. Xña'a tsa ngu' quichi bi', bi' cha' ntsu'u sca cha' nu nchcui' ñati ji'i, cha' ñi'ya ngua ngu' quichi Sodoma cua sa'ni, la cui' ñi'ya ngua ngu' quichi Egipto cua sa'ni, jua'a laca ngu' quichi tlyu bi' juani. ⁹Lo'o li' tyaa ñati tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, lcaa lo ñati chalyuu, masi ñati nu ngutu'u cua ña'a ca quichi tyi ngu', masi ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu; tyu'u scua sna tsä cla'be nu tyaa ngu' tyaa na'a ngu' ji'i jyo'o bi' ca su nscua ngu'. Ná ta ngu' chacuayá' cha' tyatsi' jyo'o bi'. ¹⁰Chaa tsa ti' caca ñati chalyuu cha' cua ngujui tyucuaa ñati nu ngutu bi', bi' cha' cua'ni ngu' ta'a; lu'ba ti ta ngu' xlya'be tyaa su ndi'i tya'a ngu', cha' chaa tsa ti' ngu'. Xqui'ya tyucuaa jyo'o bi' quina'a tsa cha' nchcube' ngujui ji'i ñati chalyuu, nacui' ngu'. ¹¹Pana nu lo'o cua ndu'u scua sna tsä cla'be bi', li' chaca quiya' nda ycu' Ndyosi xtyi'i ndyalaa ne' cresiya ji'i tyucuaa ngu' jyo'o bi'; xa' ndatu' ngu' li'. Ndyutsii tsa lcaa ñati nu na'a ji'i ngu' bi', cha' cua ndyu'ú ngu' chaca quiya'.

¹²Li' ndyuna tyucuaa ñati bi' lo'o ngusi'ya ycu' Ndyosi ji'i ngu' ca su ntucua Ni nde cua:

—Tyacu' clya ma ca nde cua re — nacui' Ni.

Laja lo'o ña'a tya'a cusuu ngu' ji'i ngu', li' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' nde cua; laja coo ti ndyaa ngu'.

¹³La cui' hora bi' lye tsa ngulacui chalyuu; su nchca tii tya'a bariyu quichi bi', tyucui ña'a sca bariyu ndye nguti li'. Cati mil tya'a ñati ngujui li', xqui'ya cha' ngulacui chalyuu. Lye tsa ndyutsii nu xa' la ñati nu ndyanu li', ndyutsii tsa ngu' ji'i ycu' Ndyosi nu ndi'i nde cua cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni cña nu jua'a tonu tsa; ndube tsa ti' ngu' cha' ngua'ni Ni jua'a.

¹⁴Cua tucua quiya' ndye cha' cuxi nu yaa lo chalyuu, pana cua lijya ti cha' caca chaca cha' cuxi nde chalyuu.

Chaca tya quiya' ngula'a cui'chcua

¹⁵Li' cua ndya'a cati quiya' nguañi ngula'a xcä lo'o cui'chcua ji'i. Nguañi nda xtyi'i tyuu tya'a ñati nde cua li', nu ndi'ya nchcui':

Ca juani ndyanu tachaa cha' ji'i ycu' nu Xu'na na, jua'a ji'i Cristo,

cha' caca Ni loo ji'i tyucui ña'a chalyuu, nacui' ngu'.

Lo'o juani ná nga'a cha' tye cha' culo Ni cña chalyuu.

¹⁶Li' ngua'ni tlyu nu ngu' cusu' bi' ji'i ycu' Ndyosi, nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' nu ntyucua lo yaca xlya ca su ntucua ycu' Ndyosi; ndyaa stii ngu' nde loo ngu' lo yuu cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i Ni. ¹⁷Ndi'ya nchcui' ngu' li':

Ndyosi Xu'na ya, nacuī ngu', cua
nchca jinu'ū cua'ni lcaa cña.
Na lu'ú nu'ū juani, lo'o la cui' ti
lu'ú nu'ū nu ngua tya clyo la,
jua'ā tya lu'ú nu'ū nde loo la.
Tsa xlya'be jinu'ū cha' cua
nguxana nu'ū ndyu'ni nu'ū
quiña'ā tsa cña tlyu nde
chalyuu.

Ndube tsa ti' ya cha' cua
nguxana nu'ū laca nu'ū loo,
¹⁸masi ti'í tsa nchca ñasi' xa' la
ñatī nu ná ndaquiya' jinu'ū.
Cua ngulala ti tyempo cha' ta
nu'ū cha' ti'í jiī ngu' bi',
cha' cua'ni cuayá' nu'ū jiī lcaa
jyo'o.

La cui' tyempo tya nu'ū xlya'be
jiī ñatī nu ngua'ni cña jinu'ū,
cha' cua ngua'áloo nu'ū cña
jiī ngu' cha' chcui' ngu' cha'
jinu'ū nde chalyuu;
jua'ā tya nu'ū xlya'be jiī ñatī nu
ndaquiya' jinu'ū, masi ñatī
cuañi', masi ñatī cusu'.

Cua ndyalaa tyempo cha' cua'ni
ñu'ū nu'ū jiī ñatī nu ngua'ni
ñu'ū jiī ñatī chalyuu.

¹⁹Li' na'ā na' su ntucua laa tlyu
jiī ycui' Ndyosi nde cua, na'ā na'
ca ne' laa su nscua cña' tacati, su
ngutucua ycui' Ndyosi laja ñatī jiī
Ni nu ngua tya sa'ni la. Lo'o li' lye
tsa nguañi nde chalyuu, lye tsa
ndyubii, cuati lye tsa ndañi nchcui'
tyi'yu; li' ngulacū chalyuu, jua'ā
clyaa tsa tyo quee ngua'ya.

**Ndyu'ni tyaala cuaña
tonu jiī sca nu cuna'ā**

12 Li' nde cuā ndyu'ū tucua
sca cuayá' nu nda ycui'
Ndyosi cha' culu'ū Ni ji'na, sca cha'

nu ndyaca chalyuu laca bi'; bi' laca
sca nu cuna'ā nu ntsu'u ste' ndubi
ña'ā. Ñi'yā ndubi ña'ā xee cuichaa,
jua'ā ña'ā late' lacu' nu cuna'ā bi'.
Li' ngusta quiya' nu cuna'ā chu' co'.
Tii tyucuaa tya'a cuii nscua lo xlya
hique nu cuna'ā bi'; ñi'yā nscua
sca sne' ti, jua'ā nscua bi'. ²Cua
ntsu'u sñi' nu cuna'ā bi'; nchcube'
tsa nu cuna'ā, ngusi'ya tsa cha' cua
ngulala ti cala sñi'. ³Yala ti ndyu'u
tucua chaca cuayá' nde cuā li'; sca
cuaña tlyu nu nga'ā ña'ā laca bi', nu
cati tya'a scua' que ni' ntucua. Jua'ā
sca sne' oro ntucua ca ta'a scua' que
ni' bi', lo'o jua'ā ntucua tii tya'a sata
ni'. ⁴Ngujui' xtyi'i ni' cuii nu ntsu'u
nde cua; ngusalú ni' ña'ā tsaca
cla'be lcaa cuii bi', ndyalú cuii nde
lo yuu chalyuu. Li' ndatu nu cuaña
bi' nde loo su ndu nu cuna'ā nu cua
cala ti sñi'; lo'o cala bi', hora ti cacu
cuaña jiī, ngua ti' ni'. ⁵Ngula sca
sñi' qui'yu jiī nu cuna'ā bi' li'. Cua
lijyā bi' chalyuu, cha' liñi ti culo bi'
cña jiī lcaa ñatī chalyuu; pana hora
ti ngüi'ya ycui' Ndyosi jiī sñi' nu
cuna'ā bi', ndyalo'o Ni jiī yu nde su
tlyu su ntucua ycui' Ni. ⁶Li' ngusna
nu cuna'ā ndyaa ne' quixi' ca su tyi'i
ycui' ti ma'; cua laca ngua'ni cho'o
ycui' Ndyosi sca su tyi'i ma', su
ña'asii Ni jiī ma', ca bi' tyanu ma'
tii tyucuaa siyento ntucua snayala
tsa li'.

⁷Li' nguxana cha' cusuu ca su
ntucua ycui' Ndyosi. Ndu Miguel
nu laca xu'na xcā jiī ycui' Ndyosi,
ndu lo'o xcā nu cuentya jiī Ni; jua'ā
cua ndu nu cuaña tonu lo'o xcā jiī.
Ti'í tsa ngusuu tya'a ngu' li'. ⁸Pana
cua ntijiloo Miguel jiī nu cuaña
bi', nga'aa ngua jiī nu cuaña bi'

tyanu ca slo ycuí' Ndyosi lo'o xca jí'í Ni lí'; ⁹cua ngulo'o Ni jí'í ngu' nu ndu cuentya jí'í nu cuaña bi' lí'. Sa'ni ndya'a nu cuaña bi', ycuí' nu xña'a naa bi'; la cui' bi' laca nu naa Satanás. Xcuí' na ñilo'o bi' jí'í ñatí tyucuí ña'a chalyuu. Pana cua ngulo'o ycuí' Ni jí'í nu xña'a lo'o xca jí'í, ndyaa ngu' nde lo yuu chalyuu lí'.

¹⁰Lo'o lí' cuij tsa nguañi nchcui' sca ñatí nde cua:

—Juani taca ña'a na ñi'ya ngua'ni lyaá ycuí' Ndyosi jí'í ñatí chalyuu ya' nu xña'a —nacuí ngu'—. Nguula tsa cña ndu'ni Ni chalyuu, bi' cha' laca Ni loo juani, lo'o jua'a cua ndyalaa tyempo cha' caca Cristo loo tyucuí ña'a chalyuu. Nu ngua tya tsubi' la ndu nu xña'a bi' ca slo ycuí' Ndyosi, cha' tsá lo'o talya ngusta bi' qui'ya hichu' ñatí tya'a ngusñi na cha' jí'í Jesús; pana juani cua ngulo'o Ni jí'í ca su ntucua ycuí' Ni, cua ndyu'u laja ngu' bi' lí'. ¹¹Nu ngu' tya'a ngusñi na cha' jí'í Jesús ni, cua ntijiloo ngu' jí'í nu xña'a bi', xqui'ya cha' ngujui Jesús nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Ná ntsii ngu' bi' ta ngu' cha' tso'o jí'í Jesús lo'o xa' ñatí; ntaja'a ngu' bi' chcuí' ngu' cha' bi', masi cujuí ñatí jí'í ngu' bi' xqui'ya cha' ñasi' tsa ñatí jí'í Jesús. ¹²Bi' cha' juani —nacuí nu ntucua nde cua bi'—, ca chaa ti' cu'ma nu ndi'í ma nde su ntucua ycuí' Ndyosi; pana tya'na tsa caca cu'ma nu ndi'í ma nde chalyuu, nu ndi'í ma nde lo tyujo'o. Cua ngua'ya ycuí' nu xña'a nde su ndi'í ma, lo'o juani ñasi' tsa bi' ndya'a; cua jlo ti' bi' cha' tya xi tya tsá ndyanu jí'í cha' cua'ni lya' ti' jí'í ñatí chalyuu.

¹³Nu lo'o ngua cuayá' ti' nu cuaña tonu bi' cha' cua ngulo'o ycuí' Ndyosi jí'í lijya nde lo yuu chalyuu, lí' ngutu'u lca'a ni' jí'í nu cuna'a nu ntsu'u sñi' qui'yu bi', cha' lye tsa cua'ni lya' ti' jí'í ma' ngua ti' ni'. ¹⁴Li' nda ycuí' Ndyosi sca latya lu'be jí'í nu cuna'a bi', ñi'ya ña'a lu'be sca cua'ya tlyu, cha' taca jí'í ma' tyacuí ma' tsaa ma' ca su tyanu tso'o ti ma' ne' quixí', su tyijyu' tsa jí'í ca su ndya'a cuaña bi'. Ca bi' ña'asii Ni jí'í ma', ña'a cuayá' nu tyu'u scua sna yija cla'be. ¹⁵Li' ngusalú nu cuaña bi' hitya tu'ba ni' ndyaa chu' nu cuna'a bi'; ñi'ya sca sta'a clyaa, jua'a ndyalú hitya tu'ba ni' cha' cly'a'ba lyiji cho' ngua ti' ni'. ¹⁶Li' nguxtyucua yuu jí'í nu cuna'a bi', bi' cha' sii nchcana tu'ba yuu, ndye hitya ngutu'u tu'ba cuaña ndyo'o yuu lí'. ¹⁷Ngunasí' tsa nu cuaña bi' jí'í nu cuna'a bi' lí', ndyaa ndyaana ni' cha' cusuu lo'o lcaa ñatí nu tyu'u jí'í nu cuna'a ca tiya' la; nxuu tya'a ni' lo'o lcaa ñatí nu taquiya' jí'í cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji'na, nu ña'a ti ná ntsii ngu' cha' cacha' liñi ngu' cha' jí'í Jesús jí'í xa' ñatí.

Nu tucua tya'a na'ni nu chiya'a ña'a

13 Ndyaa na' ndyatú na' to' tyujo'o lí'. Na'a na' nde to' hitya tyujo'o lijya ndu'u tucua sca na'ni nu chiya'a tsa ña'a; ntucua tii tya'a sata ni', cuati ntsu'u cati tya'a hique ni'. Ca ta'a sata ni' bi' cua ntucua sne' nu ndubi tsa ña'a, cha' laca ni' loo nde chalyuu. Ca ta'a scua' que ni' cua nscua xtañi cuiñaja, xtañi bi' nchcui' cha' ti'í jí'í ycuí' Ndyosi. ²Ñi'ya cuichi jo'ó,

jua'a ña'a ni', ngua ti' na'; pana tyaala ña'a quiya' ni', tyucui tsa xcatya' ni' ñi'ya ña'a xcatya' oso. Lo'o tu'ba ni' ni, ñi'ya ña'a tu'ba cuichi sa'a cuiña', jua'a ña'a tu'ba ni'. Nda nu cuaña bi' cña loo ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', cha' caca ni' loo ji'i ñati chalyuu, ñi'ya laca ycui loo. Lo'o jua'a nu cuaña bi' ni, nda ni' chacuayá' ji'i na'ni chiya'a ña'a bi', cha' caca cua'ni ni' cña, cha' tyanu tlyu ni' macala su nti' ycui' ni'. ³Cua ndyanu cuayá' lo sca scua' que ni' su ngua quicha ni'; cua cajaa ti ni' tyempo bi', ngua ti' na', pana ngua tso'o su lye tsa quicha ni'. Ndube tsa ti' ñati chalyuu ña'a ji'i ni'; ngusñi ngu' cha' ji'i ni' li', xqui'ya cha' ngua tso'o chaca quiya' su lye quicha ni'. ⁴Ngua'ni tlyu leaa ñati ji'i nu cuaña bi' li', cha' cua nda bi' chacuayá' cha' caca tlyu nu na'ni chiya'a ña'a bi'; jua'a ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycui' na'ni chiya'a ña'a. Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—Ná tucui ndi'i chalyuu nu stu'ba lo'o nu na'ni jua. Nga'aa nchca ji'i ñati xu'u tya'a lo'o ni'.

⁵Cua ngujui chacuayá' ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', cha' chcui' cua ña'a ca ti cha', masi lye tsa cua'ni tyucuaa ti' ni', masi chcui' cuxi ni' ji'i ycui' Ndyosi. Tu'ba ntucua tucua co' ntsu'u chacuayá' ji'i ni' cha' caca ni' loo nde chalyuu. ⁶Li' nguxana na'ni chiya'a ña'a bi' nda ni' qui'ya ji'i ycui' Ndyosi: nchcui' cuxi na'ni bi' ji'i leaa cña nu ndu'ni Ni; jua'a nchcui' cuxi ni' ji'i su tlyu nde cua ca su ntucua ycui' Ni; jua'a cuxi tsa nchcui' ni' ji'i leaa ñati ji'i ycui' Ni. ⁷Ngujui chacuayá' ji'i ni' cha' xu'u tya'a ni' lo'o ñati nu ntsu'u cha' ji'i

lo'o ycui' Ndyosi, cha' tyijiloo ni' ji'i ngu' bi'. Lo'o li' ngujui chacuayá' ji'i ni' cha' caca ni' loo ji'i tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, masi leaa lo ñati chalyuu nu ngutu'u cua ña'a ca quichi tyi ngu', nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu; ⁸leaa ñati tyucui ña'a chalyuu cua'ni tlyu ngu' ji'i na'ni bi' li', si ná nscua xtañi ngu' lo quityi ji'i ycui' Ndyosi. Nu ngua tya clyo la lo'o tya lyiji cuiña' Ni chalyuu, tya li' nguscua Ni xtañi ñati nu ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i. Cua ndyanu quityi bi' cuentya ji'i nu ñi'ya ña'a xlyá' nu cua ndyujui ñati ji'i tsaca quiya'.

⁹Bi' cha' cua'a jyaca ma juani, si tyaja'a ma cuna ma xi. ¹⁰Si lo'o nscua cha' tsalo'o ngu' ji'i tsaca ma ne' chcua, jua'a caca lacua. Ná cutsji ma li'. Si lo'o nscua cha' cujuui ñati ji'i tsaca ma, masi lo'o maxtyi, jua'a caca lacua. Ná cutsji ma li'. Ndu'ni cha' talo tsa tyiquee na ji'i cha' cuxi; ndu'ni cha' leaa tsa taquiya' na ji'i ycui' Ndyosi si ntsu'u cha' ji'na lo'o Ni nde chalyuu.

¹¹Li' na'a na' chaca na'ni chiya'a ña'a liya ndyu'u tucua nde lo yuu chalyuu. Ntucua tucua tya'a sata ni'; ñi'ya ña'a sata xlyá' cuañi', jua'a ña'a sata ni', pana nchcui' ni' ñi'ya nu nchcui' nu cuaña tonu bi'. ¹²Ñi'ya nchca ji'i na'ni chiya'a ña'a nu yaa tya clyo la nclyo ni' cña, la cui' jua'a nchca ji'i nu chaca na'ni bi' culo ni' cña ji'i ñati; cha' juersa ndatsaa ni' ji'i leaa ñati chalyuu cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i na'ni nu yaa clyo, nu ngua tso'o su ti' tsa ngula'a hique ni'. ¹³Lo'o nu chaca na'ni chiya'a ña'a bi', lo'o bi' ngua'ni quiña'a cha'

tlyu; ngua'ni bi' cha' ndyalú qui' nu ntsu'u nde cua nde lo yuu cha' ña'a lcaa ñati ji'i. ¹⁴Lo'o jua'a nguñilo'o ni' ji'i lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu xqui'ya cha' tlyu nu ndyu'ni ni' lo'o ndi'i ni' slo nu na'ni nu yaa tya clyo bi'. Li' nchcui' ni' lo'o lcaa ñati chalyuu cha' cuiña ngu' sca lcu'i tyu, cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i lcu'i bi'; ngüiñá ngu' lcu'i ji'i nu na'ni nu yaa tya clyo bi' li', na'ni nu ngua tso'o masi ti' tsa ngula'a hique ni'. ¹⁵Lo'o li' ngujui chacuayá' ji'i nu chaca na'ni bi', cha' calatu'u cui'i cha' tyaa xtyi' lo lcu'i ji'i na'ni nu yaa clyo bi'; ngua ji'i lcu'i chcui' lo'o ñati li', ngua ji'i cujui ji'i lcaa ñati nu ná ntaja'a cua'ni tlyu ji'i. ¹⁶Ngulo ni' cña ji'i lcaa ñati cha' chca'a cuayá' ya' ngu' la'a tsu' cui, masi chca'a cuayá' nde tyacaa ngu'; masi ñati tlyu, masi ñati jua'a ti, masi culiya' ngu', masi ti' ngu', masi msu nu cua ngüi'ya ñati ji'i, masi msu nu ndi'i tso'o ti, chca'a cuayá' ji'i lcaa ñati cuentya ji'i nu xña'a. ¹⁷Ni sca ñati nga'aa ntsu'u chacuayá' ji'i cha' cui'ya yu'ba, ni cha' cujui' yu'ba, si ná ngua'a cuayá' ji'i ni' loo ngu'. Lo'o nu cuayá' bi' ni, xtañi na'ni nu chiya'a ña'a bi' laca, cha' número nu ca ji'i xtañi ni' laca cuayá' bi'. ¹⁸Cui'ya na cuentya ni cha' ndyaca re. Si culacua tso'o ti' na, quije cha' ji'na ñi'ya ndyu'u cha' ji'i número ji'i na'ni bi'; número ji'i ni' ni, ñi'ya laca xtañi ñati, jua'a laca bi'. Nde laca número bi': scúa siyento ntucua snayala ntucua scúa.

**Sca siyento ntucua tu'ba ntucua
jacua mil tya'a ñati lubii**

14 Lo'o li' na'a na' chaca quiya'
ca ndacua su ndu nu ñi'ya ña'a

xlya' bi' lo xlya ca'ya Sión; stu'ba ti ndu bi' lo'o sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati. Nde tyacaa ñati bi', ndacua nscua xtañi nu ñi'ya ña'a xlya' bi', lo'o la cui' bi' nscua xtañi ycu'i Ndyosi Sti Ni. ²Cui' nguañi nde su ntucua ycu'i Ndyosi li'; ñi'ya ndañi ndyalú hitya sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cua tsa ndyalú hitya, ñi'ya ndañi lo'o lye tsa nchcui' tyi'yu, jua'a nguañi bi', ngua ti' na'. Ndacua ndu tyuu tya'a ñati nu tso'o tsa ntyji'i ya' ngu' lo sañi, ngua ti' na'; ³nde loo su ndu yaca xlya tlyu su ntucua ycu'i Ndyosi, ca su ndu nu jacua tya'a na'ni tacati bi', ca su ndu nu ngu' cusu' bi', ca bi' ndu ñati nu ndyula lo'o sañi bi'. Sca ti nu ñati quiña'a bi' ngua ji'i cula tu'ba ji'i bi'; ná ngua ji'i xa' ñati chalyuu ca tsa'a ngu' ji'i bi', cha' sca ji'i nu bilya cuna ñati chalyuu laca bi'. Sca ti nu sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati nu ngua'ni lyaá Ni ji'i nde chalyuu, bi' ñati laca nu ngua ji'i cula tu'ba ji'i bi'. ⁴Ñati lubii tsiya' ti laca nu ngu' quiña'a bi'. Ná ngutu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o xa' nu cuna'a nu lo'o nguti'i ngu' chalyuu, ná ngua'ni ngu' bi' cha' suba' tsiya' ti; nguta'a ngu' lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi' macala su ndya'a. Cua ngua'ni lyaá Ni ji'i ngu' bi', cha' bi' laca ñati nu tso'o nti' ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i tya lo'o nguxana cha' ji'i nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Tya clyo ngusubi Ni ji'i ngu' bi', cha' cua'ni ngu' cña ji'i Ni. ⁵Ná ntucua cha' cuiñi tu'ba ngu' bi' tsiya' ti, cha' ná ntsu'u cha' cuxi ji'i ngu' bi' tsiya' ti.

Tya xna tya'a xca' ji'i ycu'i Ndyosi

⁶Na'a na' ndyaa chaca xca' ji'i ycu'i
Ndyosi li', nu cua tsa ndacui ndyaa;

ndyalo'o bi' jil'i sca cha' tso'o nu ngua ti' ycuil' Ndyosi chcuil' lo'o lcaa ñatī chalyuu, sca cha' nu ndulo tsa jil'i ñatī cha' cuna ngu'. Lcaa tyempo ná tye chca cha' bi'. Slo lcaa lo ñatī chalyuu tyucui ña'a chalyuu mala su ndil'i ñatī, cua ña'a ca quichī tyi ngu', ñatī nu nchcuil' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcuil' ñatī chalyuu, ca bi' ndyaa xcā bi', cha' chcuil' lo'o lcaa ñatī. ⁷Cuīj nchcuil' xcā bi' lo'o ngu' li':

—Cutsij cu'ma jil'i ycuil' Ndyosi, cube ti' ma jil'i Ni cha' tlyu tsa cña ndu'ni Ni chalyuu —nacui xcā bi'—. Cua ndyalaa tyempo cha' cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñatī chalyuu. Cua'ni tlyu ma jil'i ycuil' Ndyosi cha' cua ngüiñá Ni nde cua, jua'a ngüiñá Ni chalyuu, jua'a ngüiñá Ni tyujo'o, jua'a ngüiñá Ni lcaa su ntyucua hitya —nacui xcā.

⁸Lo'o ndyaa xcā bi', li' ndyalaa chaca xcā cha' chcuil' lo'o ñatī:

—Cua nguti quichī —nacui nu chaca xcā bi'—. Cua nguti quichī tlyu nu naa Babilonia, xqui'ya cha' ngua'ni ñu'u ngu' quichī bi' jil'i lcaa ñatī chalyuu. Cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' quichī bi', xqui'ya cha' ndu'ni tlyu ngu' jil'i lcuī jo'ó; jua'a ngulu'u qui'i ngu' jil'i xa' ñatī cha' cua'ni ngu' la cui' ti cha' cuxi slo jo'ó —nacui xcā nu nhca tyucuaa bi'.

⁹Nhca sna quiya' juani yaā chaca xcā. Cuīj nchcuil' lo'o ñatī li':

—Xcube' ycuil' Ndyosi jil'i cua ña'a ca ñatī nu ndyu'ni tlyu jil'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', masi jil'i ycuil' ni', masi jil'i lcuī jil'i ni'. Lo'o jua'a xcube' Ni jil'i lcaa ñatī nu nga'a cuayá' jil'i ni' nde tyacaā ngu', jua'a si nga'a

cuayá' jil'i ni' chu' ya' ngu'; ¹⁰xcube' Ni jil'i ngu' bi', cha' lye tsa ngunasi' Ni. Tyaqui' ngu' bi' lo'o sca quii' tlyu nu nguxa' lo'o yuu sufri su ña'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi' jil'i ngu'; jua'a lcaa xcā nu cuentya jil'i Ni ña'a jil'i ngu' bi' li'. ¹¹Tyucui tyempo ná tye cha' tyatū sñii quii' su nchcube' ñatī bi'; ná caja ñi'ya clyaá ngu' bi' jil'i ycuil' Ndyosi, lcaa ñatī nu cua ngua'ni tlyu jil'i na'ni bi', masi jil'i lcuī ti ngua'ni tlyu ngu'; masi nga'a cuayá' ti jil'i ni' nde tyacaā ngu' lo'o chu' ya' ngu', nga'aa clyaá ngu' bi'. ¹²Lo'o nu na ni, talo na jil'i cha' cuxi sca ti si ntsu'u cha' jil'na lo'o ycuil' Ndyosi, sca ti si taquiya' na cña nu ngulo Ni jil'na, sca ti si xñi tso'o na cha' jil'i Jesús; sca ti jua'a taca jil'na talo na jil'i nu cha' cuxi bi'.

¹³Li' ndañi xtyi'i ca su ntucua ycuil' Ndyosi, nchcuil' sca ñatī lo'o na':

—Scua clya nu'u cha' re: “Tso'o tsa caca tyiquee ñatī nu ndyijii laja lo'o ndyu'ni ngu' cña jil'i ycuil' Ndyosi nu Xu'na na tyempo nde loo la”. La cui' jua'a laca cha' nu nda Xtyi'i ycuil' Ndyosi lo'o ma. Nacui cha' ca bi' tyi'i cña' ñatī bi' li', cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaā ngu' chalyuu; ndiya ti' Ni cña nu ngua'ni ngu', bi' cha' tyi'u ti' ycuil' Ndyosi jil'i cña nu cua ngua'ni ngu' bi' li' —nacui Ni jna'.

Nhca clacua nde chalyuu

¹⁴Li' na'a na' su ndacui sca coo ngatī, chu' coo bi' ntucua sca nu ñi'ya ña'a ñatī ña'a; ntucua sca sne' oro hique Ni, lo'o ya' Ni ndacui sca maxtyi cha tu'ba. ¹⁵Li' ngutu'u sca xcā ne' laa jil'i ycuil' Ndyosi nde cua,

nu cuij ngusi'ya jil' ñati nu ntucua chu' coo bi':

—Xu'ba clya nu'u maxtyi jinu'u, xuti'l nu'u jil' quixi' trigo, cha' bi' laca ñati jil' ycuil' Ni nu ndi'i chalyuu. Cua ndyalaa la cui' hora cha' caca clacua chalyuu, cua laca ngusua se'i cha' caca bi'.

¹⁶Ngua'ya nu ntucua chu' coo bi' nde lo yuu li', nguscui maxtyi jil' cha' si'yu quixi' li'; jua'a ngua clacua nde chalyuu.

¹⁷Li' na'a na' chaca xca nu ngutu'u ne' laa jil' ycuil' Ndyosi nde cua, nu ndacui maxtyi cha tu'ba ya' yu. ¹⁸Jua'a ngutu'u tya chaca xca nu ndu to' mesa su ndyaqui msta, yaa li'; bi' laca nu laca loo jil' quii' bi'. Li' cuij ngusi'ya bi' lo'o xca nu ndacui maxtyi cha tu'ba ya':

—Xu'ba clya nu'u maxtyi jinu'u, xi'yu jyacua' si'yu losu' tyixi nu ntsu'u chalyuu, cha' ngumi tsa ña'a si'yu bi'.

¹⁹Ngua'ya xca bi' li', nguscui yu maxtyi jil' yu nde lo yuu chalyuu, ngusi'yu yu jil' jyacua' si'yu losu' bi', ngu jil' ndyaa ne' sca pilya quee nu tlyu xi cha' satá ngu' jil'; la cui' jua'a xcube' tsa ycuil' Ndyosi jil' ñati chalyuu, xqui'ya cha' ñasi' tsa Ni jil' ngu'. ²⁰To' quichi' nscua su ngusi' si'yu bi', la cui' su ngujui ñati cha' nchcubi' Ni jil' ngu'. Clyaa tsa tañi ndyalú lijya lo yuu li'; tsa ña'a cuayá' nu ndyalaa tu'ba cuayu, tsa lo cua clyaa tañi ndyalú bi'. Sna siyento kilómetro cuayá' tyijyu' ngusna tañi bi' ndyaa.

**Yalo'o xca jil' quicha nu
cua'ni tye jil' chalyuu**

15 Ngutu'u tucua chaca cuayá' tlyu nde cua li'. Ndube tsa

ti' na' lo'o na'a na' jil', cha' ndu cati tya'a xca jil' ycuil' Ndyosi nu ndu lo'o cati tya'a quicha nu caca su cua tye ti chalyuu. Lo'o cua ndye ngua quicha bi' chalyuu, li' cati cha' ñasi' ycuil' Ni.

²Li' na'a na' sca tayu' nu ñi'ya ndubi caatya, jua'a ndubi ña'a lo tayu' bi'; ñi'ya ndyatú sca quii' ndyaqui, jua'a ña'a tayu' bi', ngua ti' na'. To' tayu' caatya bi' na'a na' ndu lcaa ñati nu cua ntijilo jil' nu na'ni chiya'a ña'a bi'; masi cua ngujui ngu' bi' xqui'ya cha' bi', ná ntaja'a ngu' cua'ni tlyu ngu' jil' lcuil' jil' na'ni bi', ni ná ntaja'a ngu' chca'a cuayá' jil' ni' hichu' ya' ngu' lo'o número nu cuentya jil' xtañi ni'. Ndu ngu' bi' ndyula ngu' lo'o sañi nu cua nda ycuil' Ndyosi jil' ngu'. ³Ndyula tu'ba ngu' sca jii nu cua ndyula tu'ba jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, la cui' Moisés nu ngua'ni cña jil' ycuil' Ndyosi; lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndyula tu'ba la cui' jii bi'. Ndi'ya nchcui' jii bi':

Ndyosi Xu'na ya, lcaa cña nchca jinu'u;

tlyu tsa cña ndu'ni nu'u, hasta ndube tsa ti' lcaa ñati jil' cña bi'.

Xcui' ndu'ni liñi nu'u lo'o ñati chalyuu, chañi tsa laca lcaa cha' nu nchcui' nu'u lo'o ñati. Sca ti nu'u laca Xu'na lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu.

⁴¿Ha ná ntsii ngu' jinu'u?

¿Ha ná tyaja'a ngu' ñacui' ngu' cha' tlyu tsa cña nu ndu'ni nu'u?

Sca ti ycuil' nu'u nu lubii tsa cresiya jinu'u.

Cua na'a ngu' lcaa su ndyu'ni cuayá' nu'u jil' ñati cha' liñi tsa ndyu'u cha';

bi' cha' tyaa lcaa ñati tyucui ña'a
chalyuu ca su ntucua nu'u,
cha' cua'ni tlyu ngu' jinu'u.
Ndye jii nu ndyula tu'ba ngu' li'.

⁵Tiya' la li' na'a na' ne' laa tlyu
jii ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua.
Ca cla'be bi' ndu ni'i nu tacati tsa
su ntsu'u co'o quee cuaja' nu nscua
cha' lo; la cui' cha' nu cua nda ycu'
Ndyosi lo'o ñati tya clyo la laca
bi'. ⁶Li' ngutu'u nu cati tya'a xca bi'
ne' laa, ndyalalo' ngu' jii ca ta'a
cati quicha nu caca lo'o cua tye ti
chalyuu. Xcui' late' ngati lacu' xca
bi', late' nu lubii tsa ña'a; jua'a cua
ndyaaca' sintya oro tyiquee ngu'.

⁷Lo'o li' ndatu sca na'ni tacati bi',
lo'o jua'a cati tya'a ca'ña oro ntucua
ya' ni'; ne' ca'ña bi' ntsu'u cha' ti'i
nu ta ycu' Ndyosi jii ñati chalyuu,
cha' ñasi' tsa Ni jii ngu', ycu'
Ndyosi nu ná nga'a cha' tye yija jii
Ni. Nda ni' ca'ña bi' jii nu cati tya'a
xca bi' li'. ⁸Ngutsa'a ne' laa ntsu'u
sñii cha' xcutsii jii'na, cha' tacati tsa
cha' bi', cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u
jii ycu' Ndyosi. Ná tucui ngua jii
tsaa ne' laa bi' ña'a cuayá' tye ca
ta'a cati quicha nu ta nu cati tya'a
xca bi' lijya nde chalyuu.

Ca'ña nu ntsu'u cha' ti'i nu
ta ycu' Ndyosi jii ñati

16 Lo'o li' ndyuna na' cha'
nchcui' sca ñati ne' laa tlyu
bi', cui' nchcui' lo'o nu cati tya'a xca
jii ycu' Ndyosi bi':

—Yaa clya ma salú ma na nu
ntsu'u ne' ca'ña bi' nde lo yuu
chalyuu, nu cati tya'a ca'ña nu
ntsu'u cha' ti'i ne', nu ta Ni jii ñati.

²Li' ndyaa xca nu nchca clyo,
ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne'

ca'ña jii nde lo yuu chalyuu. Li'
tonu tsa quichu' ntyucua tyucui ña'a
hichu' ñati; ti'i tsa nti' ngu' li', lcaa
ñati nu cua nga'a cuayá' jii na'ni
nu chiya'a ña'a bi', lcaa ñati nu cua
ndyu'ni tlyu jii ni'.

³Lo'o li' ndyaa xca nu nchca
tyucuaa, ndyaa ngusalú na nu
ntsu'u ne' ca'ña jii ca lo tyujo'o;
ngutsa'a hitya li', ngua tyucu' ñi'ya
nti' tañi sca jyo'o. Ngujuii lcaa na
lu'ú nu ntsu'u lo tyujo'o li'.

⁴Lo'o li' ndyaa xca nu nchca
tyuna, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u
ne' ca'ña jii tyucui ña'a to' sta'a,
lcaa su ntyucua hitya tyucui ña'a
chalyuu; ngutsa'a hitya bi' li', ngua
tañi. ⁵Li' ndyuna na' nchcui' xca nu
laca loo jii hitya:

—Liñi tsa cña ndyu'ni nu'u cha'
nchcube' nu'u jii ñati cuxi bi',
Xu'na —nacui jii ycu' Ndyosi—,
cha' lubii tsa cresiya jii ycu' nu'u.
Lu'ú nu'u juani, jua'a nu ngua
tya clyo lu'ú nu'u. ⁶Tya ndyi'u ti'
nu'u ñi'ya ngua lo yuu tya sa'ni la,
nu lo'o cua ndyujuii ngu' jii ñati
jinu'u; cua ndyujuii ngu' bi' jii tyuu
tya'a ñati nu ngua tu'ba jinu'u cha'
nchcui' nu'u lo'o ñati. Lo'o juani la
cui' ñi'ya nu ngua'ni ngu' tya li', la
cui' jua'a nda nu'u cha' ti'i jii ngu',
cha' tyi'u ti' ngu' jii jyo'o nu cua
ndyujuii ngu' jii tya sa'ni la.

⁷Li' ndyuna na' cha' nu nchcui'
ñati nde su ntucua mesa su ndyaqui
msta:

—Ndyosi Xu'na ya —nacui ngu'—,
ycui' nu'u ni, lcaa cña nchca jinu'u
—nacui ngu'—. Liñi tsa ndyu'ni nu'u
lo'o nchcube' nu'u jii ñati bi' jua'a;
chañi tsa cha' nu nchcui' nu'u jii ñati
bi', cha' cuxi tsa cña ndu'ni ngu' bi'.

⁸Lo'o li' ndyaa xca nu nchca jacua, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'lí lo cuichaa; tyique' tsa ndyaca li', cha' cua nda ycuí' Ndyosi chacuayá' ji'lí cuichaa cha' chumí' hichu' ñati. ⁹Tyuu tya'a ñati' ngua quicha li', cha' nguula tsa tyique' nda bi'. Li' nguxana ngu', lye tsa nxlyú ngu' cha' hichu' ycuí' Ndyosi, cha' ycuí' Ni laca nu ngulo cña cha' yaa quicha bi'; pana ná ntaja'a ngu' tsiya' ti culochu' ngu' ji'lí cha' cuxi nu ntsu'u ji'lí ngu', cha' li' cua'ni tlyu ngu' ji'lí ycuí' Ndyosi.

¹⁰Lo'o li' ndyaa xca nu nchca ca'yu, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'lí nde loo su ntucua tlyu na'ni nu chiya'a ña'a bi'; ngua talya yata tyucui ña'a su laca ni' loo li'. Ti'í tsa nti' ñati' chalyuu, cua laca ñi'ya si na cua nguliji ti' ngu'. ¹¹Ña'a ti tya nda ngu' quí'ya ji'lí ycuí' Ndyosi nu laca loo nde cua, cha' nda Ni cha' ti'í bi' ji'lí ngu', nda Ni quichu' bi' ntyucua hichu' ngu'; pana ná ntaja'a ngu' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'.

¹²Lo'o li' ndyaa xca nu nchca scuá, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'lí nde to' sta'a tlyu nu naa Eufates; ndye sta'a bi' ngüityi li', ndyanu sca tyucui nu cua laca ngua tso'o ti cha' caa tyuu tya'a nu laca loo cha' cusuu. Tyijyu' tsa tyu'u ngu' caa ngu', ca su ntyucua cuichaa tyu'u ngu' bi'.

¹³Li' na'a na' cha' ngutu'u tucua sna tya'a cuiñaja; ñi'ya ña'a cuityi', jua'a ña'a cuiñaja bi'. Ngutu'u bi' nde tyuu tu'ba cuaña tonu bi', cuati nde tyuu tu'ba na'ni chiya'a ña'a bi', cuati nde tyuu tu'ba nu ñati' nu cuiñi ti nchcui' cha' ji'lí

ycuí' Ndyosi; ca bi' ngutu'u cuiñaja bi' lijya. ¹⁴Msu ji'lí nu xña'a laca cuiñaja bi'; nchcutsii bi' ji'lí ñati, cha' nchca ji'lí cua'ni cha' tlyu. Ndyaa cuiñaja bi' nxuti'lí ji'lí lcaa nu laca loo chalyuu, cha' tyaa ngu' cha' cusuu tsa tlyu lo'o cua tye ti chalyuu. Cua ntsu'u cña nu cua'ni ycuí' Ndyosi nu Xu'na na lo'o ndyaca cha' cusuu bi'. ¹⁵“Cua'a jyaca mā”, nacuí' Jesús, “tsiya' ca tyu'u tucua na' tyaa na' ñi'ya nti' sca nu cuaana. Tso'o caca tyiquee ñati' nu tii ti ti' tyi'lí chalyuu, xquí'ya cha' ngusñi ngu' cha' jna'; nga'aa ca tyuju'u ti' ngu' bi' slo ñati' lo'o tyalaa hora nu tyaa na' li.” Jua'a nacuí' Jesús ji'lí ñati' ji'lí Ni. ¹⁶Li' nxuti'lí cuiñaja bi' ji'lí ngu' laca loo, cha' tyaa ngu' nde sca nati', su naa Armagedón cha'cña ji'lí ngu' judío.

¹⁷Lo'o li' ndyaa xca nu nchca cati, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'lí lo cui'lí ti. Li' cui'i nchcui' nu ntucua lo yaca xlyu tlyu nde ne' laa tlyu ji'lí ycuí' Ndyosi nde cua: —Cua ngua bi' juani —nacuí' Ni.

¹⁸Li' lye tsa ndyubi, lye tsa nguañi tyucui ña'a lo tyujo'o, lye tsa nchcui' tyi'yu, lye tsa ngulacuí' chalyuu; bilya clyacuí' chalyuu jua'a tya lo'o ngüiñá Ni ji'lí ñati' chalyuu. Tlyu tsa cha' ngua. ¹⁹Ti'í tsa ngutsu yuu su nscua quichi' tlyu, nu quichi' Babilonia bi'; sna yu'be ngua quichi' bi' li'. Lo'o jua'a nguti' lcaa quichi' tonu nu ndi'lí xa' chalyuu, cha' ndyi'u ti' Ni nchcubé' Ni ji'lí ngu' quichi' tlyu bi'; tlyu tsa cha' ti'í ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi', cha' ñasi' tsa Ni ji'lí ngu'. ²⁰Ndye nguliji yu'u lcaa yuu nu ntsu'u cla'be hitya, nguliji yu'u lcaa ca'ya

cua jua'a ti; nga'aa na'a ngu' ji'i li'.
 2¹ Cuati nde cua ndyalú tyo quee tonu ngua'ya lo yuu. Ti'i tsa bi'; ña'a cuayá' tu'ba kilo, tsa lo cua cuayá' ti'i ntsu'u sca ti yu'be tyo quee nu ndyalú hique ñati chalyuu li'. Lo'o jua'a tlyu tsa cha' cuxi nchcui' ngu' ji'i ycui' Ndyosi li'; lye tsa nguxlyú ngu' cha' hichu' Ni xqui'ya tyo quee bi', cha' tlyu tsa cña ndyu'ni Ni nde chalyuu.

Ndu'ni ñu'u tsa ngu' quichi tlyu ji'i lcaa ñati chalyuu

17 Li' yaa sca xca ca slo na', sca ngu' tya'a nu cati tya'a xca nu ntucua ca'ña oro ya' bi'. Nchcui' lo'o na' li':

—Cuaa nu'u ca nde cha' culu'u na' jinu'u ñi'ya xcube' Ni ji'i ngu' quichi tlyu nu lye tsa ndyu'ni ñu'u ji'i ñati chalyuu; la cui' quichi tlyu laca su ntsu'u tyuu tya'a sta'a cacua ti to' quichi. ²Quiña'a tsa cha' suba' ndyu'ni ngu' nu laca loo nde chalyuu, cha' tyuu tsa tya'a jo'ó ntsu'u ji'i ngu' xqui'ya ngu' quichi tlyu bi'; jua'a ngunu'u tyiquee ñati tyucui ña'a chalyuu xqui'ya cha' suba' nu ndyu'ni ngu' bi'.

³Li' ndyalo'o Xtyi' ycui' Ndyosi 'na, ndyaa na' lo'o sca xca ji'i ycui' Ni ca ne' quixi' su ná ndi'i ñati. Ca bi' na'a na' su ntucua sca nu cuna'a hichu' sca na'ni nga'a, nu chiya'a tsa ña'a; hichu' ni' nscua quiña'a tsa cha' cuxi, nu ti'í tsa nchcui' ji'i ycui' Ndyosi. Ntucua cati tya'a hique ni', cuati ntucua tii tya'a sata ni'.
⁴Late' cuaa ña'a, late' nga'a catsi ña'a lacu' nu cuna'a bi'; chu' late' bi' ndacui quiña'a tsa chcuá tso'o lo'o quee ndubi lo'o xa' la quee nu

quiña'a tsa nga'a. Ntucua sca tasa oro ya' nu cuna'a bi'; ne' bi' ntsu'u lcaa lo cha' cuxi, lcaa lo cha' suba' nu cua ngua'ni nu cuna'a bi' yaa nde chalyuu. ⁵Nde tyacaa nscua sca xtañi nu cuna'a bi', pana ná ca cuayá' ti' na ji'i si ná nslo na xtañi bi': “Babilonia tonu laca re, cha' nde laca quichi tyi lcaa ñati nu ndyu'ni cha' suba' tyucui ña'a chalyuu”. Jua'a nscua nde tyacaa nu cuna'a bi'. ⁶Li' na'a na' cha' lye tsa ndyu'ni nu cuna'a bi'; ñi'ya ndu'ni sca nu cu'bi, jua'a ndyu'ni nu cuna'a bi', xqui'ya cha' cua ndyujui bi' ji'i ñati ji'i ycui' Ndyosi, ndyujui ji'i ñati nu ná ntsii nchcui' liñi cha' ji'i Jesús nde chalyuu. Lo'o cua na'a na' ji'i nu cuna'a bi', quiña'a tsa cha' ngulacua ti' na' li'. ⁷Lo'o li' ndacha' nu xca ji'i ycui' Ndyosi bi' 'na:

—¿Ni cha' laca ndube tsa ti' nu'u? —nacui—. Culu'u na' jinu'u cua ña'a ca cha' tucui nu ntsu'u ji'i nu cuna'a nu ntucua chu' na'ni chiya'a ña'a jua, nu na'ni nu ntucua cati tya'a hique ni' lo'o tii tya'a sata ni'; culu'u na' jinu'u sca cha' nu ná nchca cuayá' ti' ñati ji'i —nacui—. ⁸Na'ni nu cua na'a nu'u jua, ngutu'u bi' nu ngua tya sa'ni la, nga'aa lu'ú bi' juani; pana cua ngulala ti tyu'ú ni' chaca quiya', masi nscua nde tyuquee qui'ni bi', cha' tyaa ni' ca chalyuu talya su tye ni' cati ni' tsiya' ti —nacui—. Cua ña'a ca ñati nu ná nscua xtañi lo quityi ji'i ycui' Ndyosi, quiña'a tsa cha' culacua ti' ngu' lo'o ña'a ngu' ji'i na'ni bi'; pana tya clyo lo'o tya lyiji xana chalyuu re, cua nscua xtañi ñati nu cua nda ycui' Ndyosi chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i. Ngutu'ú na'ni

bi' nu ngua tya sa'ni la, masi nga'aa lu'ú bi' juani; pana ña'a ti tya tyu'ú bi', masi chaca tya quiya'.

⁹Ndi'ya ndyu'u cha' bi' si ca cuayá' ti' ma jil'i —nacui xca 'na—. Nu cati tya'a hique na'ni bi' ni, bi' laca cati tya'a lo cuatij su nscua quichij tlyu nu lye tsa ndyu'ni ñu'u jil'i chalyuu. Lo'o jua'a ndi'i cati tya'a rey nu laca loo chalyuu. ¹⁰Cua ndye cha' jil'i ca'yu tya'a rey nu laca loo bi', jua'a ña'a ti tya ntucua chaca rey tya'a nu laca loo bi', lo'o jua'a tya lyiji tyu'u tucua chaca tya'a rey nu caca loo bi' nde loo la; pana xti ti tyempo tyi'i bi' lo'o tyaa bi' chalyuu. ¹¹Lo'o nu na'ni nu ngutu'ú nu ngua sa'ni bi', pana nga'aa lu'ú bi' juani, bi' laca tya chaca tya'a rey nu laca loo; ñi'ya laca loo nu cati tya'a rey bi' nde chalyuu, jua'a caca loo nu chaca rey bi' nde lo yuu chalyuu, cha' la cui' bi' laca nu cua tyaa ti ca bilyaa —nacui xca jna'—.

¹²Lo'o na'a nu'u na'ni bi', cha' tii tya'a sata ni' ntucua hique ni', bi' laca tya tii tya'a rey nu tya lyiji caca loo chalyuu. Cua ntsu'u chacuayá' jil'i ngu' bi', cha' caca ngu' loo masi chaca hora tya; stu'ba ti caca tlyu ngu' bi' lo'o nu na'ni chiya'a ña'a bi' li'. ¹³Sca ti cha' nda'ya hique nu tii tya'a rey bi', cha' xtyucua ngu' jil'i na'ni bi', cha' ta ngu' chacuayá' jil'i ni'. ¹⁴Xcui' xuu tya'a ngu' lo'o ycu'i Ni, nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; pana tyijiloo nu ñi'ya ña'a xlya' bi' jil'i na'ni bi', lo'o jua'a tyijiloo ñati nu ndya'a lo'o Ni jil'i ni', xqui'ya cha' laca ycu'i Ni Xu'na lcaa ñati chalyuu, laca ycu'i Ni loo la jil'i lcaa ngu' nu laca loo nde

chalyuu. Lo'o jua'a nu ñati jil'i ycu'i Ni ni, cua ngusubi Ni jil'i ngu' bi'; na cua nguane Ni jil'i ngu' bi', lo'o jua'a tso'o tsa ngusni ngu' cha' jil'i ycu'i Ni —nacui xca 'na.

¹⁵Tya nchcui' la nu xca jil'i ycu'i Ndyosi bi' lo'o na' li':

—Ñi'ya laca sta'a nu nscua cacua ti to' quichij tlyu bi', jua'a laca ñati chalyuu, cha' tsa tlyu ti lijya lcaa lo ñati chalyuu ca quichij bi'; ngutu'u ngu' tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, nchcui' ngu' lcaa lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu.

¹⁶Lo'o lcaa rey nu laca nu tii tya'a sata na'ni chiya'a ña'a nu na'a ca ti nu'u, lo'o jua'a ycu'i na'ni bi', lo'o ngu' bi' ca ti'í ti' ngu' ña'a ngu' jil'i quichij tlyu bi'; xlyaá ngu' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ngu' quichij bi', tyanu ngu' quichij jua'a ti li'. Taqui rey quichij bi' li', cua'ni tye ngu' jil'i ngu' quichij bi'. ¹⁷Cua ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ca'ya cha' hique rey, bi' cha' cua'ni ngu' jua'a, cha' ta ngu' chacuayá' caca nu na'ni chiya'a ña'a loo, ña'a cuayá' tyu'u scua lcaa cha' nu nacui Ni cha' caca. ¹⁸Nu cuna'a nu na'a nu'u ni, ñi'ya nti' nu quichij tlyu nu laca loo bi', jua'a laca nu cuna'a bi'; nclyo bi' cña jil'i lcaa ngu' nu laca loo chalyuu.

Nguti quichij Babilonia

18 Tiya' la li' na'a na' jil'i chaca xca jil'i ycu'i Ndyosi lijya ca'ya nde lo yuu chalyuu; tlyu tsa chacuayá' ntsu'u jil'i xca bi', lo'o jua'a ndubi tsa ña'a tyucui ña'a yu, ña'a cuayá' nda yu xee tyucui ña'a chalyuu. ²Cui' tsa nchcui' xca bi':

—Cua ndye cha' jil'i quichij Babilonia bi' —nacui—, ndye quichij

tlyu bi' nguti. Ca su nguti'i quichi bi' cua tsubi' la, ca bi' laca to' tyi cuxee juani, masi tyi cuiñaja laca bi' juani. Ca bi' ntucua to' tyi lcaa lo cui'i cuxi, lcaa lo na'ni cui'ti nu ntucua lu'be nu chiya'a ña'a. ³Tya sa'ni ngulu'u ngu' quichi bi' ji'i lcaa ñati chalyuu cha' cua'ni ngu' cha' suba', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i xa' jo'ó; lye ndatsaa ngu' bi' ji'i ñati, cha' lo'o ngu' cua'ni ngu' cha' cuxi lo'o tya'a ñati. Suba' tsa ngua'ni lcaa nu laca loo chalyuu lo'o nguta'a ngu' nde quichi bi'. Ná tye chca cha' cuxi nu ngua'ni ngu' ca quichi bi', bi' cha' ngua ji'i ngu' culiya' ngua'ni tsa ngu' ngana.

⁴Li' xa' nguañi nchcui' sca ñati ca su ntucua ycu'i Ndyosi, nchcui' lo'o ñati ji'i ycu'i Ni:

—Tyu'u clya cu'ma ñati 'na juani, tyu'utsu' ma nde quichi tlyu bi' — nacui Ni—. Ná ntsu'u cha' cua'ni stu'ba ma cha' lo'o ngu' bi', nu lo'o ndyu'ni ngu' cha' cuxi, cha' ná xcube' ycu'i Ndyosi ji'i ma stu'ba ti lo'o nu ngu' cuxi bi'. ⁵Quiña'a tsa cha' cuxi ndyu'ni ngu' quichi bi'; hasta cua jlo ti' ycu'i Ndyosi cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'i ngu', lo'o jua'a ndyi'u ti' Ni ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ⁶Xcube' Ni ji'i ngu' bi' li'; la cui' ñi'ya lo'o cua nguxcube' ngu' ji'i ma, jua'a xcube' Ni ji'i ngu' bi', masi tucua quiya' ta Ni cha' ti'i ji'i ngu' quichi bi'. Lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' bi' ji'i xa' ñati, bi' cha' cua'ni yala Ni cha' tucua quiya' xcube' Ni ji'i ngu'. ⁷Tso'o si chcube' ñati bi', tso'o si caca xñi'i ti' ngu', cha' lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' lo'o tya'a ngu' xqui'ya cha' culiya' nu ntsu'u ji'i ngu'. Xcui' ndi'ya ntsu'u

tyiquee ngu' bi': “Ñi'ya nti' ntucua rey, jua'a ntucua na”, nacui ngu' ji'i tya'a ngu'. “Si'i ngu' ti'i laca na, ná nga'a cha' caca xñi'i ti' na”, nacui ngu'. ⁸Xqui'ya cha' jua'a ntsu'u tyiquee ngu', bi' cha' cua'ni Ni cha' sca ti tsa xñi lcaa quicha ji'i ngu', lcaa quicha nu nga'a cha' tyacua ji'i ngu' bi'. Cajaa ngu' xqui'ya quicha tlyu, xi'ya tsa ngu' cha' xñi'i ti' ngu', caca jbi'ña ji'i ngu', cuati jua'a tye quichi tyi ngu' tyaqui. Tlyu tsa cña nu ndu'ni ycu'i Ndyosi nu Xu'na na, bi' laca Ni nu ndyu'ni cuayá' ji'i ngu' quichi tlyu bi'.

⁹Cunaa tsa lcaa ngu' nu laca loo chalyuu; xi'ya tsa ngu' lo'o ña'a ngu' tyatu sñii cha' ndyaqui quichi tlyu bi', cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o ngu' quichi bi'. Ndu'ni lya' ti' ngu' ji'i tya'a ñati ngu', lo'o jua'a suba' tsa ndu'ni ngu' lo'o ngu'. ¹⁰Tyijyu' ti tsatu ngu' cha' tyutsii tsa ngu' lo'o ña'a ngu' cha' cati quichi bi':

—Ti'i tsa cu'ma juani, ngu' quichi Babilonia —nacui ngu' li'—. Tlyu tsa quichi tyi ma nquicha, sji tsa loo chalyuu su ngua loo quichi tyi ma; pana juani ni, sca hora ti ndye nchcube' ma.

¹¹Lo'o jua'a lcaa ngu' culiya' nu ndi'i chalyuu, tya'na tsa cua'ni ngu'; xñi'i tsa caca tyiquee ngu' cha' nga'aa caja ñati nu cui'ya yu'ba ji'i ngu': ¹²nga'aa cui'ya ngu' oro ji'i ngu', masi plata, masi quee ndubi, masi tyaaca' quee ngati; nga'aa cui'ya ngu' late' ngati ji'i ngu', nu quiña'a tsa nga'a, masi late' cuaa ña'a, masi late' sera, masi late' nu ntsu'u tyuu tya'a color ji'i; jua'a lcaa lo yaca nu ñaa tyijyu', lcaa na ndya'

lo'o tyijya sata ngati, masi na ndya' lo'o yaca nu quiña'a nga'a, masi na ndya' lo'o chcuā ngatsi, masi na ndya' lo'o chcuā ti, masi na ndya' lo'o quee tacalya ti, nga'aa cui'ya ngu' jil'i tsiya' ti; ¹³jua'a canelya, lo'o lcaa lo xtyi'i nu tyu'u lo na cacu na, masi yana jo'ó nguxa' ti, masi yana jo'ó ycu'i nu ngati ti, masi taná jil'i yaca mirra nu tyixi xtyi'i, nga'aa cui'ya ngu' jil'i; lo'o jua'a lcaa lo xa' la yu'ba nu ndujui' ñati, masi vino, masi setye nu tyu'u lo na cacu na, masi catyá xlyá, masi nscua', masi bata, masi xlya', masi cuayu, jua'a carreta nu ntyojolaqui cuayu, masi msu nu ndyi'ya ñati, masi tyucui ña'a tsaca ñati chalyuu na, nga'aa caca caya' bi'. ¹⁴Chcui' ngu' nu ndujui' yu'ba bi' lo'o ngu' quichí bi' li':

—Cua ndye nguliji lcaa cha' tso'o nu ndacui tsa ti' mā jil'i; jua'a cua ndye cha' culiya' jil'na, cua ndye lcaa lo na nu tso'o ña'a jil'na —ñacui' ngu'—. Nga'aa quije cha' tso'o bi' jil'na juani.

¹⁵Lo'o jua'a nu ngu' culiya' bi' ni, ngu' nu ngujui cha' culiya' jil'i lo'o ndyu'ni ngu' ngana nde lquichí bi', tyijyu' ti tsatū ngu', cha' tyutsii tsa ngu' ña'a ngu' lo'o cati quichí bi'; tya'na tsa cua'ni ngu', cha' xñil'i tsa ti' ngu' caca. ¹⁶Lo'o li' ndi'ya chcui' ngu' bi':

—Ti'i tsa mā, cu'mā ngu' quichí re juani; tlyu tsa quichí tyi mā nquicha' —ñacui' ngu' culiya' li'—. Tya sa'ni la xcui' late' ngati ña'a, lo'o late' cuaa ña'a, lo'o late' nu ntsu'u tyuū tya'a color nchcu' ngu' quichí tyi mā; xcui' chcuā oro, lo'o quee ndubi, lo'o tyaaca' quee ngati

ndacui yane ngu', yane ya' ngu'.

¹⁷Juani ni, sca hora ti nguna' lcaa cha' culiya' bi' jil'na —ñacui' ngu'.

Lo'o jua'a tyu lcaa nu nclya' yaca ni'i, lo'o ngu' nu ndyu'ni cña ne' yaca ni'i, lo'o ngu' nu nda caya' cha' tsa tyijyu' lo'o yaca ni'i bi', lo'o jua'a xa' ñati nu ndyiji ngana jil'i tyijyu' lo'o yaca ni'i bi'; tyijyu' ti tsatū ngu' bi', ¹⁸xi'ya tsa ngu' lo'o ña'a ngu' tyatu sñii cha' ndyaqui quichí tlyu bi':

—Bilya ña'a na chaca quichí nu culiya' la, ñi'ya ngua culiya' tsa quichí re —ñacui' ngu' jil'i tya'a ngu'.

¹⁹Li' cu ngu' sñii yuu nde hique ngu', ñi'ya nu ndu'ni ngu' bi' lo'o xñil'i tsa ti' ngu'. Xi'ya tsa ngu' li':

—Ti'i tsa mā, cu'mā ngu' tya'a quichí tyi na juani, cha' tlyu tsa quichí tyi na nquicha' —ñacui' ngu' bi'—. Tya sa'ni la culiya' tsa ngua lcaa na nu laca na xu'na yaca ni'i, nu ndya'a na lo'o yu'ba jil'i quichí bi' tyijyu'. ¿Ma caja cha' bi' juani? Sca hora ti nguna' lcaa cha' tso'o jil'na —ñacui' nu ndya'a lo'o yaca ni'i bi'.

²⁰Pana cacha' na' jil'i mā juani, cu'mā nu ndi'i ca su ntucua ycu'i' Ndyosi nde cua, cua'ni mā cha' ca chaa tsa ti' mā lo'o tyalaa hora cati quichí bi'; lo'o jua'a cu'mā ñati chalyuu nu ntsu'u cha' jil'i mā lo'o ycu'i' Ndyosi, lo'o cu'mā ñati nu ngua'aloo Ni jil'i mā cha' cua'ni mā cña jil'i Ni, lo'o cu'mā nu laca mā tu'ba jil'i ycu'i' Ndyosi cha' nchcu'i' Ni lo'o ñati, cua'ni mā cha' ca chaa tsa ti' mā cha' liñi tsa ndu'ni Ni lo'o xcube' Ni jil'i ngu' quichí bi', xqui'ya cha' xña'a tsa ngua'ni ngu' bi' lo'o mā.

²¹Lo'o li' yaa sca xca jil'i ycu'i' Ndyosi nu tlyu tsa cña ngua jil'i

cua'ni. Ngusicua xca bi' sca quee tonu nu lo scuii ti ña'a; ñi'ya ña'a sca quee ji'i molino, jua'a ña'a quee bi'. Ngu ji'i ndyaa nde lo hitya tyujo'o li'.

—La cui' jua'a caca ji'i quichi Babilonia, quichi tlyu bi' —nacui xca bi'—, cha' xlyú ngu' ji'i quichi bi' ca lo yuu tsiya' ti; nga'aa ña'a ngu' ji'i quichi bi' chaca quiya' li'.²² Nga'aa cañi cula'á ngu' musca lquichi bi' li'; masi sañi, masi yaca quii, masi cui'hcua, nga'aa cañi tsiya' ti cula'á ngu' ji'i chaca quiya'. Nga'aa caja tsiya' ti ngu' cuityi nu cuiñá ni'i ji'i ma, nu cuiñá yaca ji'i ma, ni nga'aa cañi tsiya' ti coo molino ca su nguti'i ma; ²³nga'aa tyaca' tsiya' ti tyu'u xee toni'i ji'i ngu' quichi, nga'aa cañi hcui' ngu' cuañi' lo'o tya'a ngujui clyo'o ca ti ngu'. Tya sa'ni la ná ntsu'u ngu' culiya' tyucui ña'a chalyuu ñi'ya nu culiya' cu'ma quichi bi'; pana cua nñilo'o ma ji'i quiña'a tya'a ñati chalyuu, xqui'ya cha' tlyu tsa cha' cucha'a nchca ji'i ma.

²⁴Bi' cha' cua nchcub'e' ycu'i' Ndyosi ji'i ngu' quichi Babilonia bi', xqui'ya cha' cua nquijeloo ji'i Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' bi'; tyucui ña'a chalyuu cua ndyujui ngu' bi' ji'i jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi, lo'o jua'a cua ndyujui ngu' bi' ji'i xa' la ñati chalyuu nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Ni.

19 Tiya' la xi ndyuna na' nchcui' ñati nu ndi'i tsa tlyu ti ca su ntucua ycu'i' Ndyosi. Ndi'ya nchcui' ngu' li':

Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i' Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni ji'i ñati.

Cua'ni chi' na loo ycu'i' Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti.

²Chañi tsa laca lcaa cha' nu nchcui' ycu'i' Ni lo'o ñati, liñi tsa ndyu'ni cuayá' Ni ji'i ñati chalyuu.

Cua nchcub'e' Ni ji'i ngu' quichi tlyu nu lye tsa ngua'ni ñu'u ji'i chalyuu, xqui'ya cha' suba' nu ndyu'ni ngu' lo'o tya'a ngu'; jua'a nchcub'e' Ni ji'i ngu' bi', xqui'ya cha' cua ndyujui ngu' ji'i ñati nu ndyu'ni cña ji'i ycu'i' Ni.

³Tya chaca quiya' cui' nchcui' ngu' li':

—Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i' Ndyosi. Nga'aa tye cha' tyatu sñii ca su ndyaqui quichi tlyu bi'.

⁴Li' nguxana nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', la cui' jua'a nguxana nu jacua tya'a na'ni tacati, ndyaa stii ngu' lo yuu nde loo su tlyu su ntucua ycu'i' Ndyosi; ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i' Ni. Ndi'ya nchcui' ngu' bi':

—Jua'a caca cha' lacua. Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i' Ni —nacui' ngu' lo'o tya'a ngu'.

⁵Li' nguañi nchcui' sca ñati ca su ntucua yaca xlya tlyu:

Lcaa tya'a na nu ndu'ni na cña ji'i ycu'i' Ni, cua'ni tlyu na ji'i Ni juani; lcaa na lo'o tya'a na nu ndube tsa ti' na ji'i Ni, masi cuañi' na, masi ngusu' na, cua'ni tlyu na ji'i ycu'i' Ni.

Ta'a ngujui clyo'o ycu'i' yu nu ngujui lo crusi xqui'ya na

⁶Quiña'a tsa ñati nguañi nchcui' tsa tlyu ti li'. Ñi'ya ndañi ndyalú sca

sta'a clyaa to' quee jaa' su cua tsa ndyalú hitya, ñi'ya ndañi lo'o cuij tsa nchcui' tyi'yu, jua'a nguañi lo'o nchcui' ñati quiña'a bi', ngua ti' na'. Ndi'ya nchcui' ngu' li':

Cua'ni tlyu na jil'i ycui' Ndyosi nu Xu'na na, nu lcaa lo cña nchca jil'i Ni ndu'ni Ni, nacui' ngu' jil'i tya'a ngu'.

Cua nguxana Ni, laca Ni loo jil'na juani;

⁷ bi' cha' tso'o tsa caca tyiquee na, ca chaa ti' na juani, cua'ni chi na loo ycui' Ni.

Cua ndyalaa tsa cha' caja clyo'o ycui' yu nu ngujuii lo crusi cuentya jil'na.

Lo'o lcaa na, ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde chalyuu, laca na ñi'ya si laca na cuxii jil'i yu, masi tsa tlyu ti na sca tyempo ti.

Cua ngua'ni cho'o na ñi'ya si caja clyo'o na lo'o ycui' yu, nacui' ngu'.

⁸ Cua nda Ni late' lubii nu ngati tsa ña'a, nu tso'o tsa ña'a cha' cacu' na.

Lcaa cña tso'o nu ngua'ni ngu' bi' nde chalyuu xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' jil'i ycui' Ni, bi' laca ñi'ya ña'a ste' ngu' nu tso'o tsa ña'a bi'.

⁹ Nchcui' nu xca jil'i ycui' Ndyosi bi' lo'o na' li':

—Scua cly nu'u cha' re lo quityi —nacui—: “Tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu nguane na' jil'i cha' tsa su caja clyo'o lo'o yu nu ngujuii lo crusi cuentya jil'i ngu'”, nacui' Ni. La cui' cha' liñi nu nda ycui' Ndyosi lo'o ñati laca cha' bi' —nacui' xca bi' jna'.

¹⁰ Li' ngutu sti' na' ngustii na' nde loo su ndu xca bi', cha' cua'ni tlyu

na' jil'i ngua ti' na', pana nga'aa nda bi' chacuayá' 'na:

—Nga'aa cua'ni nu'u jua'a lo'o na' —nacui' nu xca bi' 'na—. La cui' tya'a ndyu'ni na cña jil'i ycui' Ni laca na. La cui' tya'a na' laca lcaa cu'ma nu ngusñi tso'o ma cha' tso'o nu cua nda Jesús lo'o ma. Jil'i ycui' Ndyosi cua'ni tlyu nu'u tso'o la —nacui' xca jna'.

Nu cha' tso'o nu nda Jesús lo'o ñati, la cui' cha' laca nu nda ycui' Ndyosi lo'o ñati nu laca tu'ba jil'i Ni.

Nu ntucua chu' sca cuayu ngati

¹¹ Lo'o li' na'a na' cha' ntucua yaala to' tyuu ni'i ca su ntucua ycui' Ndyosi; ca bi' ndu sca cuayu ngati, jua'a ntucua sca ñati hichu' ni'. Nacu' lcaa ngu' ca su ntucua ycui' Ndyosi cha' ñati tso'o laca nu bi', cha' chañi tsa laca cha' nu nchcui' Ni lo'o ñati. Liñi tsa cha' nu nda Ni lo'o ndyu'ni cuayá' Ni jil'i ñati. Liñi tsa ndu'ni Ni lo'o ñati lo'o ndya'a Ni cusuu. ¹² Nu xee cloo Ni ni, tso'o tsa ngulane xee ñi'ya laca lo'o cua tsa ndyatú quii'. Lo'o jua'a tyuu tya'a sne' oro ntucua lo xlya hique Ni. Cua nscua sca xtañi Ni hichu' Ni nu ndacha' ñi'ya laca cña nu ndu'ni Ni. Ná taca jil'i xa' ñati ñacu' ngu' ñi'ya ndyu'u cha' jil'i xtañi bi', cha' sca ti ycui' Ni nslo Ni ñi'ya ndyu'u xtañi bi'. ¹³ Ndi'ya nchcui' ngu' jil'i Ni: “La cui' nde laca cha' nu cua nda Ni lo'o ñati”. Tyucui' ña'a lo ste' Ni ndu'u tañi. ¹⁴ Lo'o lcaa ñati nu ndi'i ca su ntucua ycui' Ndyosi, tsa tlyu ti ndya'a ngu' lo'o Ni macala su tsa Ni cha' cusuu; ntucua ngu' hichu' cuayu ngati, jua'a lacu' ngu' late' ngati nu lubii tsa ña'a. ¹⁵ Liñi

tša cha' nu ndyu'u tu'ba Ni lo'o nda Ni cha' lo'o ñati chalyuu. Lo'o jua'a tatsaa Ni ji'i ñati tyucui ña'a chalyuu cha' taquiya' ngu' cha' ji'i Ni. Lye tša culo Ni cña ji'i ngu', jua'a xcube' Ni ji'i ñati cuxi; ñi'ya laca lo'o satá ngu' si'yu losu' tyixi ne' sca pilya quee nu tlyu xi cha' tyu'u hitya si'yu bi', la cui' jua'a xcube' Ni ji'i ñati bi', xqui'ya cha' ñasi' tša ycu' Ndyosi ji'i ngu', ycu' Ni nu nchca ji'i ndu'ni Ni lcaa lo cña. ¹⁶Tsaca xtañi Ni nscua lo late' lo tyiquee Ni, lo'o jua'a la cui' ti cha' nscua lo late' nde chu' Ni: “Nu nde laca Rey nu chañi ca, nu nde laca Xu'na ñati nu chañi ca”. Jua'a nchcui' cha' nu cua nscua lo late' ji'i Ni.

¹⁷Lo'o li' na'a na' su ndy sca xca ji'i ycu' Ndyosi nde cua, nu cui' tša nxi'ya ji'i lcaa na'ni lu'be nu ndyacu' cla'be nde cua jua:

—Cuaa clya ma cha' tyu'u ti'i ma ca su ndyu'ni ycu' Ndyosi sca ta'la nu tlyu tša. ¹⁸Cuaa clya ma cha' cacu ma cuaña' lcaa jyo'o ñati, masi rey, masi capitán, masi sendaru, masi cuaña' cuayu, masi cuaña' ñati nu cua ntyucua hichu' ni' bi'; lo'o jua'a cuaña' lcaa lo ñati, masi msu nu ngüi'ya ñati ti, masi msu nu nguti'i tso'o ti, masi ngu' cusu', masi ngu' cuañi', cuaa clya ma cha' cacu ma ji'i.

¹⁹Lo'o li' na'a na' cha' ndyu'u ti'i nu na'ni chiya'a ña'a bi' lo'o lcaa ngu' nu laca loo nde chalyuu, lo'o jua'a taju ñati cusu' ji'i ngu'; cua ndyu'u ti'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' cua'ni ngu' cusu' lo'o nu ntucua hichu' cuayu ngati bi', jua'a lo'o taju ñati ji'i Ni. ²⁰Nxuu tya'a ngu',

lo'o li' ngua nu na'ni chiya'a ña'a bi' preso; lo'o jua'a nu cuiñi nu ndu'ni cha' tu'ba ji'i ycu' Ndyosi laca, lo'o bi' ngua preso. La cui' nu cuiñi bi' ngua'ni cha' tlyu ca slo na'ni bi' tya tsubi' la, cha' xcutsij ji'i ñati; cua ngüiñilo'o bi' ji'i lcaa ñati, bi' cha' nda ngu' chacuayá' chca'a cuayá' ji'i na'ni chiya'a ña'a bi' nde tyacaa ngu', jua'a ngua'ni tlyu ngu' ji'i lcu'i ji'i ni' li'. Lo'o li' nchcuaa ycu' Ndyosi ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi' lo'o nu cuiñi bi', ndyaa ngu' ña'a lu'ú ti ngu' nde lo tayu' su ntsu'u quii' tlyu nu ti'i tša ndyumi' ngu' cha' lo'o yuu sufri ndyaqui. ²¹Nu ntucua hichu' cuayu ngati bi' ni, ndyujui Ni ji'i lcaa taju ñati cusu' ji'i nu xña'a bi'; jua'a ndyujui Ni ji'i ngu' nu ngua'ni cusu' lo'o lcaa cha' nu ndyu'u tu'ba Ni. Nguaalala' tša ti' na'ni nu ndyacu' nde cua bi', cha' cua ndyacu ni' cuaña' ñati ngujui bi' li'.

Ndi'i nu xña'a ndyaaca' preso sca mil yija

20 Lo'o li' na'a na' cha' lijya ca'ya chaca xca nu ngutu'u yaa nde cua ca su ntucua ycu' Ndyosi. Ya' xca ndacu' ya' ji'i to' tyuquee ca su ndi'i nu cuiñaja, jua'a ndyi'ya yu sca carena tyucui cu' lijya yu. ²Li' ndaya' xca bi' ji'i nu cuaña tlyu, la cui' cuaña laca nu ndi'i chalyuu tya sa'ni, la cui' nu xña'a nu naa Satanás laca bi'. Tachaa ngusca' xca bi' ji'i nu xña'a bi' lo'o carena ña'a cuayá' talo sca mil yija ndyaaca'. ³Ntucua ya' xca bi' ji'i nu cuaña bi' ndyaa nde ne' tyuquee; li' ngua'a xca ya' to' tyuquee, cuati ngua'a sello nguiña'

to' tyuu, cha' nga'aa tyu'u nu cuaña bi', cha' ná taca ñilo'o bi' jil'i ñati chalyuu ña'a cuayá' tye tyu'u scua sca mil yija. Pana lo'o cua ndye yija bi', li' nscua cha' tyu'u bi' tya xi tya tyempo cha' tya cua'ni la cha' cuxi.

⁴Lo'o li' na'a na' su ntucua tyuu tya'a yaca xlya tlyu. Ndyuloo na' jil'i ngu' nu ntucua lo yaca xlya bi', cha' laca ngu' nu ntsu'u chacuayá' jil'i cua'ni cuayá' jil'i ñati chalyuu. Laja ngu' nu ntucua bi' na'a na' jil'i ñati chalyuu nu cua ndyujuii tya'a ñati jil'i, xqui'ya cha' ná ntsii ngu' chacha' liñi ngu' cha' tso'o jil'i tya'a ñati, cha' nu cua nda Jesús lo'o na cuentya jil'i ycu'i Ndyosi Sti yu. Ná ngua'ni tlyu jyo'o bi' jil'i na'ni chiya'a ña'a bi', la cui' ti ná ngua'ni tlyu ngu' jil'i lcu'i jil'i na'ni bi', jua'a ná ngua'a cuayá' na'ni bi' nde tyacaá ngu', nde chu' ya' ngu'; cua ndyu'ú ngu' bi' chaca quiya', lo'o juani laca ngu' cña lo'o Cristo ca su ntucua ycu'i Ndyosi ña'a cuayá' tyu'u scua sca mil yija.

⁵Jyo'o nu cua na'a na' ni, bi' jyo'o laca nu cua ndyu'ú chaca quiya' yala la, cha' xa' la jyo'o ñati chalyuu, tya lyiji tyu'ú ngu'; ña'a cuayá' tya'a sca mil yija, ca li' tyu'ú nu xa' la ngu' bi' chaca quiya'. ⁶Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu yala la tyu'ú chaca quiya', cha' ñati jil'i ycu'i Ndyosi laca ngu' bi'; ná ntsu'u cha' chcube' ngu' bi' tsiya' ti lo'o tyaa lcaa ñati cuxi nde chalyuu talya, nu lo'o cua ndye lcaa cha'. Cua'ni ngu' bi' cña jil'i ycu'i Ndyosi; la cui' jua'a cua'ni ngu' cña jil'i Cristo, cha' stu'ba ti caca ngu' loo lo'o Cristo ña'a cuayá' tyu'u scua sca mil yija.

⁷Lo'o tye nu sca mil yija bi', li' tyu'u Satanás ne' chcuá su ngutu'ú

yu nchcube' yu, ⁸tsaa laja ti nu Satanás bi' xi cha' cñilo'o yu xi jil'i lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu, lcaa tya'a cusuu ycu'i Ndyosi; ngu' Gog lo'o ngu' Magog laca ñati bi'. Ñi'ya nu ná caca jil'na culacua na ni lcaa tya'a satya yusi ndi'i to' tyujo'o, jua'a ná caca culacua na ni tsa lo cua tya'a ñati nu xuti'i Satanás jil'i cha' xuu tya'a ngu' lo'o ycu'i Ndyosi.

⁹Li' tyu'u ñati jil'i Satanás tyaa ngu' tyucui ña'a lo yuu chalyuu. Tyanu ngu' tyi'i ca chu' su ndi'i taju ñati jil'i ycu'i Ndyosi li'; lo'o jua'a quixii ngu' tyi'i ca to' quichi tlyu nu tyaca'a tsa jil'i ycu'i Ni, cha' cua'ni tye ngu' jil'i ñati jil'i ycu'i Ndyosi, nti' ngu'. Li' tyalú slu quii' nu ngutu'u ca nde cua, tyalú su ndi'i ngu' bi', tye ngu' tyaqui ngu'. ¹⁰Lo'o li' tyucua ya' Ni jil'i nu xña'a nu ngüiñilo'o jil'i ngu' tya clyo, tyalo'o Ni jil'i lo tayu' su ntsu'u quii' ndyaqui lo'o yuu sufri; la cui' se'i laca su cua nchcuaa Ni jil'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', su cua nchcuaa Ni jil'i nu cuiñi nu nacui cha' tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi laca. Tsa lo'o talya ná tye cha' ti'i tsa chcube' ngu' ca bi'.

Nu lo'o ndyu'ni cuayá' Ni jil'i ñati lo'o cua ndye chalyuu

¹¹Lo'o li' na'a na' cha' ntucua sca ñati tlyu lo sca yaca xlya tlyu nu ndubi tsa ña'a. Li' nguti lcaa chalyuu, jua'a nguti lcaa ca na nu ntsu'u nde cua, nu lo'o ndu'u tucua ycu'i Ni; nga'aa tyaca' tsiya' ti ma nde su nguliji yu'u chalyuu bi'. ¹²Lo'o li' na'a na' cha' ca bi' ndi'i lcaa ñati nu cua ngujuii, masi ngu' cusu', masi ngu' cuañi', ndi'i ngu' nde loo yaca xlya su ntucua

tlyu ycuil' Ni. Cua nchcana quityi li', lo'o jua'a cua nchcana nu chaca quityi bi'; lo quityi bi' cua nscua xtañi ñati, lcaa ñati nu cua ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i, cha' cua ndyu'u' ngu' chaca quiya'. Li' cuentya jil'i quityi nu nguscua ycuil' Ni, ngua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati nu cua ngujui bi', cha' lo quityi bi' cua laca nscua lcaa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ¹³Li' chaca quiya' ndyu'u' ñati nu cua ngujui lo hitya tyujo'o, jua'a chaca quiya' ndyu'u' ñati nu ndyalo'o La Muerte jil'i, jua'a chaca quiya' ndyu'u' xa' la jyo'o ca su nga'a cha' tsaá ngu' lo'o ndyiji ngu'; lcaa ngu' bi' ndu'u ngu' lijya ngu'. Li' ngua cuayá' jil'i lcaa ngu' cuentya jil'i lcaa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ¹⁴Li' nguxcuaa Ni jil'i La Muerte, lo'o jua'a nguxcuaa Ni chalyuu su nguti'i jyo'o bi', ndyaa bi' nde lo tayu' su ntsu'u quii' tlyu ndyaquj. Lcaa nu ndyaa ca lo tayu' bi' ni, cua ndyaa ngu' chalyuu talya, cua ndye cha' ngujui ngu' bi'; nga'aa tyu'u' ngu' bi' tsiya' ti. ¹⁵Lo'o li' xcuaa Ni jil'i cua ña'a ca ñati nu ná nscua xtañi lo quityi jil'i ycuil' Ni, tyaa ngu' nde lo tayu' ca su ntsu'u quii' bi', cha' ndacha' quityi bi' tilaca laca ñati nu ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i.

Cua ndye ndya' chalyuu cucui

21 Lo'o li' na'a na' cha' cua ndyaca cucui tyucui ña'a nde cua, cua ndye ndya' chaca ba'a chalyuu cucui. Nguliji yu'u lcaa na nu ntsu'u nde cua tya tsubi' la; jua'a chalyuu cusu' re, jua'a tyucui ña'a tyujo'o, nguliji yu'u bi', nga'aa

ña'a na' jil'i tsiya' ti. ²La cui' Juan laca na', lo'o li' na'a na' cha' cua nscua chaca quichi Jerusalén cucui. Lubii tsa ña'a quichi bi' juani; nde su ntucua ycuil' Ndyosi ngutu'u quichi bi', ngua'ya nde lo yuu cucui. Tyucui ña'a quichi cua ngalya' tso'o; tso'o tsa ña'a bi', ndubi tsa ña'a bi'. Ñi'ya ña'a sca cuxij jil'i ñati, nu tso'o tsa ña'a ste', jua'a tso'o tsa ña'a quichi cucui bi'. ³Cuij tsa nchcui' sca nu ndu cacua ti su tlyu ca su ntucua ycuil' Ndyosi li':

—Ca juani ntucua tyi ycuil' Ndyosi la cui' ca su ndi'i ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde chalyuu. Tyi'i ycuil' Ni ca su ndi'i ñati jil'i Ni li'; jua'a caca ngu' bi' ñati jil'i ycuil' Ni, caca ycuil' Ni loo jil'i ngu' bi' li'. ⁴Lo'o li' cua'ni ycuil' Ndyosi cha' nga'aa xi'ya ngu' nu ndyunaa tsa tya tsubi' la —nacui nu nchcui' bi'—. Nga'aa ntsu'u cha' cajaa ñati li', nga'aa ntsu'u cha' ca xñi'i ti' ngu', nga'aa xi'ya ngu', ni nga'aa tyacua cha' ti'i jil'i ngu' li'; cua ndye lcaa cha' nu ngua jil'i ngu' lo'o nguti'i ngu' chalyuu cusu' —nacui nu nchcui' bi'.

⁵Nchcui' ycuil' nu ntucua lo yaca xlya tlyu bi' li':

—Ña'a mā ya'a ñi'ya nu caca juani. Xa' cuiñá cui na' lcaa na nu tyu'u nde chalyuu cucui —nacui Ni.

Chaca cha' nchcui' Ni lo'o na' li': —Scua clya nu'u cha' nu nchcui' na' lo quityi; chañi tsa laca cha' bi', taca jlya ti' mā jil'i.

⁶Li' nchcui' Ni lo'o na' chaca quiya':

—Jua'a caca lacua. Ñi'ya nti' letra A —nacui Ni—, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na' —nacui Ni—.

Xlya'be ti ta na' na co'o ñati nu jña tsa cha' bi' 'na; nu na co'o ngu' bi', tyu'u bi' ca su tyu'u lcaa cha' tso'o nu ta na' jil'i ngu' cha' cua'ni cu'ú cresiya jil'i ngu'. ⁷Ndi'ya caca jil'i ñati nu tyijiloo jil'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu; cua'ni tlyu ngu' bi' 'na cha' na' laca ycu'i Ndyosi cuentya jil'i ngu', lo'o jua'a caca ngu' bi' sñi' na'. ⁸Pana lcaa ñati nu ntsii tsa cha' tyu'u cha' jil'i lo'o na', jua'a ñati nu ná ndaquiya' jna' tsiya' ti, jua'a nu chiya'a tsa ndu'ni, jua'a nu ndujuii jil'i tya'a ñati, jua'a nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, jua'a nu cucha'a, jua'a ñati nu jlya tsa ti' jil'i cha' cucha'a, jua'a ñati nu ndu'ni tlyu jil'i lcu'i jo'ó, jua'a nu cuiñi, lcaa ngu' bi' tyaa ngu' ca lo tayu' tlyu ca su ntsu'u quii' nu ndyaqui lo'o yuu sufri. Lcaa ngu' nu cua ndyaa nde tayu' bi' ni, cua ndyaa ngu' nde chalyuu talya; cua ndye cha' ngujuii ngu' tsiya' ti li'.

Quichí Jerusalén cucui

⁹Ndyalaa sca xcā jil'i ycu'i Ndyosi ca slo na' li'; la cui' tya'a yu laca lo'o nu tya tyacati tya'a xcā bi', ngu' nu ntucua ca'ña oro ya', nu ntsu'u cati tya'a quicha bi'. Bi' quicha caca lo'o cua tye ti chalyuu. Nchcui' xcā bi' lo'o na' li':

—Cuāa clya nu'u ca nde cha' culu'u hī ñi'ya ña'a quichí tlyu ca su tyaa mā, lcaa cu'mā nu ntsu'u cha' jil'i mā lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Tso'o tsa ña'a quichí bi'.

¹⁰Li' ngua tii na' cha' ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi tyucui ña'a loo na'. Ndyalo'o xcā bi' 'na ca lo sca ca'ya nu cuā tsa, ca lo xlya ca'ya tsiya' ti; ca bi' ngulu'u yu 'na ñi'ya

ña'a quichí Jerusalén cucui. Lubii tsa ña'a quichí bi', cha' nde su ntucua ycu'i Ndyosi ngutu'u quichí bi', ngua'ya nde lo yuu. ¹¹Tso'o tsa ña'a xee nu ntucua lo quichí bi', cha' xee jil'i ycu'i Ndyosi laca bi'. Ndubi tsa ña'a tyucui ña'a quichí bi'; ñi'ya ña'a sca quee ndubi, ñi'ya laca quee jaspe, jua'a ña'a xee nu ntucua lo quichí bi'. ¹²Cuā tsa lo'o nu ntsu'u ca to' quichí bi', pana cua laca ntucua yaala ti tii tyucuaa tya'a tolo'o; sca xcā jil'i ycu'i Ndyosi ndu cuā scaa tolo'o bi'. Chū' quee nu ntucua nde que tolo'o bi' nscua xtañi nu tii tyucuaa tya'a taju ñati ngu' Israel, cha' bi' ñati laca nu cua ngusubi ycu'i Ndyosi jil'i tya clyo lo'o nguxana cha' jil'i ycu'i Ni; scaa xtañi ngu' nscua nde que scaa tolo'o. ¹³Sna tya'a tolo'o ntucua sca la'a to' quichí; nde la'a su ntyucua cuichaa ntucua sna tya'a tolo'o bi', nde la'a su ndyaa cuichaa ntucua tya xna tya'a tolo'o, chaca la'a ntucua chaca tya xna tya'a tolo'o, chaca la'a nde sii', la cui' jua'a ntucua tya xna tya'a tolo'o. ¹⁴Tii tyucuaa tya'a quee tonu ntsiya quiya' lo'o; jua'a hichū' quee bi' cua nscua xtañi nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua'áloo nu ñi'ya ña'a xlya' bi' cña jil'i ngu', nu cua'ni ngu' cuentya jil'i ycu'i Ni.

¹⁵Ya' xcā nu cua nchcui' lo'o na' ntucua sca chcuā oro, cha' xñi yu cuayá' jil'i quichí tlyu bi', jua'a jil'i tolo'o bi', jua'a jil'i lo'o nu ntsu'u to' quichí. ¹⁶Stu'ba tsa ña'a quichí bi'; jacua jyca ntsu'u jil'i tsiya' ti, jua'a stu'ba cuayá' cu' lo'o cuayá' loo. Li' ngusñi xcā cuayá' jil'i ycu'i quichí tlyu bi' lo'o cuayá' oro jil'i; tucua mil ntucua tucua siyento kilómetro

cuayá' tyucui sca la'a, la cui' jua'a cuayá' loo, la cui' jua'a cuayá' cua quichi' tlyu bi'. ¹⁷Li' ngusñi xca bi' cuayá' ji'i lo'o ji'i quichi, cha' snayala ntucua jacua metro cuayá' cua bi'. Ñi'ya laca cuayá' chcuá nu cua'nijo'o ji'na nde chalyuu, la cui' jua'a ña'a cuayá' chcuá nu ngua'nijo'o ji'i xca bi', nu lo'o ngusñi yu cuayá' ji'i quichi.

¹⁸Cua ndya' lo'o ji'i quichi bi' lo'o quee jaspe, sca quee nga'a nu ndubi tsa ña'a, pana lo'o xcui' oro tsiya' ti ndya' ycu' quichi bi', nu ndubi ña'a ñi'ya ndubi caatya. ¹⁹Cua ngalya' lcaa lo quee ndubi nu ntsu'u chalyuu chu' quee tonu nu ntsu'u quiya' lo'o ji'i quichi: cua ngalya' quee nu ntucua clyo nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee jaspe; cuati ngalya' quee nu nchca tyucuaa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee zafiro, sca quee azul ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tyuna nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee ágata; cuati ngalya' quee nu nchca jacua nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee esmeralda, sca quee nga'á ña'a; ²⁰cuati ngalya' quee nu nchca ca'yu nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee ónice; cuati ngalya' quee nu nchca scúa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee cornalina, sca quee nga'a ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca cati nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee crisólito, sca quee ngatsi ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca snu' nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee berilo, sca quee nga'á tsa ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca caa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee topacio, sca quee ngatsi tsa ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tii nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee

crisoprasa; cuati ngalya' quee nu nchca tii chaca nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee jacinto, chaca nu azul ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tii tyucuaa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee amatista. Bi' laca lcaa quee ndubi nu cua ngalya' quiya' lo'o ji'i quichi. ²¹Cua ndya' ca ta'a tii tyucuaa tolo'o ji'i quichi lo'o quee ndubi nu ngati ña'a, nu naa quee perla; tii tyucuaa tya'a quee ngati laca bi', sca ti quee ngati bi' ngua'nijo'o ndya' sca tolo'o. Xcui' oro tsiya' ti nscua laja calle quichi bi'; ñi'ya ña'a ndubi caatya, jua'a ña'a ndubi calle bi'.

²²Ná ntucua laa ca quichi bi', ná na'a na' cha' ntucua bi' tsiya' ti. Tso'o cha' ntucua ycu' Ndyosi nu Xu'na na quichi bi', ycu' Ni nu nchca ji'i ndu'ni Ni lcaa lo cña; la cui' jua'a ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Bi' cha' ni sca laa nga'aa nti' quichi bi'. ²³Nga'aa cua'nijo'o xee cuichaa cuentya ji'i quichi bi', la cui' jua'a nga'aa nti' cha' quiji'i xee co' lo. Tso'o tsa ña'a xee quichi bi', xqui'ya cha' lubii tsa xee nu nda ycu' Ndyosi, jua'a lubii tsa xee su ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; ²⁴bi' laca nu ta xee su tya'a ñati tyucui ña'a chalyuu cucui. Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu laca loo chalyuu nu tyalaa ca quichi tlyu bi', tyalo'o ngu' ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' ca bi'. ²⁵Lcaa tsá tsiya' ti tyucua yaala tolo'o ji'i quichi bi'; ná tyacu' chca bi', cha' ná caca talya ca bi'. ²⁶Lcaa cha' culiya', lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ñati, tyaa cha' bi' nde quichi tlyu bi'; ²⁷pana ni sca cha' cuxi ná taca tyati quichi bi'. Lcaa ñati nu ndu'ni suba'

lo'o nu cuna'a, jua'a ngu' cuiñi, ná caja chacuayá' tyatí ngu' ca quichi bi'; ñatí nu ntsu'u xtañi lo quityi nu ntucua ya' nu ñi'ya ña'a xlya' bi', nu ndacha' tilaca laca nu ná nga'a cha' tye chalyuu jilí, bi' ti ñatí laca nu caja chacuayá' jilí tyalaa ca quichi bi'.

22 Lo'o li' ngulu'u xca 'na mala nxna sta'a jilí ycuí' Ndyosi, sta'a bi' laca nu nda chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Lubii tsa ña'a su nxna hitya sta'a bi'. Nde su tlyu su ntucua ycuí' Ndyosi, nde su ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi', ca bi' ntsu'u suu sta'a bi'; ²nxna lijya sta'a nde calle tlyu nu nscua cla'be quichi bi'. Tyucuaa tsu' sta'a bi' ndu sca yaca; lo'o si'yu nu nda yaca bi' ni, bi' laca nu ta chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Tii tyucuaa quiya' nda yaca bi' si'yu chu' sca yija, sca quiya' ndyu'u si'yu yaca bi' sca co'. Tso'o tsa jo'o ndu'ni laca' yaca si'yu bi', ná ca quicha na lo'o cacu na jilí. ³Pana lquichi bi' nga'aa caja cha' ti'í jilí ngu' tsiya' ti, ñi'ya nu ntsu'u nde chalyuu xqui'ya yabe' nu ntsu'u jilí ñatí. Ca quichi bi' stu'ba ti caca loo ycuí' Ndyosi lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; ndacua ntucua yaca xlya tlyu jilí Ni, cha' cua'ni tlyu lcaa ñatí nu ndyu'ni cña jilí Ni jilí ycuí' Ni nu ntucua ca ndacua. ⁴Tyuloo tso'o ngu' jilí ycuí' Ndyosi li', cha' ca bi' tyalaa lcaa ngu' nu nscua xtañi Ni nde tyacaá ngu'. ⁵Nga'aa caca talya su ndi'í ngu' ca bi'; bi' cha' nga'aa cua'nijo'o xee cuichaa jilí ngu', nga'aa nti' cha' cua'a ngu' xee nde ni'í. Ycuí' Ndyosi nu Xu'na na, bi' laca nu ta xee jilí ngu', ni ná tye

tyempo cha' stu'ba ti caca ngu' loo lo'o ycuí' Ni.

Yala ti tyaa Jesús chaca quiya'

⁶Lo'o li' xa' nchcui' nu xca jilí ycuí' Ndyosi bi' lo'o na':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o nu'u juani, taca jlya tso'o ti' nu'u cha' bi'; na' ndacha' jilí ñatí cuentya jilí ycuí' Ni lcaa ña'a cha' nu cua lijya cha' caca nde lo yuu chalyuu. Laca na' sca xca jilí Ni, bi' cha' cua nda ycuí' nu Xu'na na Xtyi'i ycuí' Ni jna'; la cui' jua'a cua nda Ni Xtyi'i ycuí' Ni jilí lcaa ñatí nu laca tu'ba jilí Ni nde chalyuu.

⁷—Yala ti tyaa na' chaca quiya' — nacui Jesús.

Tso'o tsa caca tyiquee lcaa ñatí nu taquiya' jilí cha' nu cua nda Ni lo'o na', nu cua nscua na' lo quityi re; cha' bi' laca nu ndacha' ji'na ñi'ya caca chalyuu nde loo la.

⁸Cua na'a na' cha' bi', cua ndyuna na' lcaa cha' nu nscua lo quityi re. Juan laca na'. Lo'o cua ndye na'a na' cha' bi', li' ndyaa stii na' lo yuu nde loo su ndu xca nu ngulu'u cha' bi' 'na, cha' ngua ti' na' cua'ni tlyu na' jilí xca bi'. ⁹Hora ti nchcui' yu lo'o na' li':

—Ná cua'ni nu'u jua'a. Lo'o na', tya'a ndyu'ni na cña jilí ycuí' Ni laca na'; stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o jyo'o ñatí tya'a ma nu ngua tu'ba jilí ycuí' Ni nde chalyuu, jua'a tya'a na' lo'o cua ña'a ca ñatí nu taquiya' jilí cha' nu nscua lo quityi re. Sca ti ycuí' Ndyosi laca nu nga'a cha' cua'ni tlyu na jilí.

¹⁰Li' nchcui' xca lo'o na' chaca quiya':

—Cua nchcui' Ni ñi'ya caca cha' nde loo la, bi' cha' ná xco'lo nu'u quityi re; nga'a cha' cuna ñati chalyuu lcaa cha' bi', xqui'ya cha' cua ngulala ti caca lcaa cha' nu nscua lo quityi re. ¹¹Nu lo'o bilya tye chalyuu tya cua'ni cuxi lcaa ñati nu nti' cua'ni cha' cuxi, lo'o jua'a nga'aa caja tyempo ji'i ngu' cha' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi' li'; lcaa nu ndu'ni suba' juani, nga'aa caja tyempo cha' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi' li'. Lcaa ñati nu tso'o ndu'ni juani, tya ntsu'u cha' cua'ni la ngu' cña tso'o ña'a cuayá' nu tye chalyuu; lcaa ngu' nu lubii ndi'i chalyuu, tya ntsu'u cha' cua'ni la ngu' cha' tso'o —nacui xca bi'.

¹²—Cua'a jyaca ma ji'i cha' nu chcui' na' re —nacui ycui' Jesús li'—. Yala ti caa na' chaca quiya'. Lo'o caa na', li' tyi'u ti' na' cha' cua'ni na' lo'o lcaa ñati ñi'ya nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu; tso'o tsa caca ji'i ngu' nu ngua'ni cha' tso'o, lo'o jua'a cha' ti'í caja ji'i ngu' nu ngua'ni cha' cuxi. ¹³Ñi'ya nti' letra A nti' na', cha' na' ntucua su nguxana lcaa cha'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a nti' na', cha' la cui' na' ntucua ca su tye lcaa cha'.

¹⁴Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu cua ngua lubii cresiya ji'i, cha' bi' ñati laca nu ntsu'u chacuayá' cacu si'yu yaca nu caja ji'na nde chalyuu cucui. Jua'a li' taca tyatí ngu' tolo'o ji'i quichi tlyu bi'. ¹⁵To' lo'o nde liya' tyanu lcaa ñati nu chiya'a tsa ndu'ni, lo'o jua'a ñati nu jlya tsa ti' ji'i cha' cucha'a, lo'o ñati nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, lo'o nu ndujuui ji'i ñati; la cui' jua'a lcaa ñati nu ndu'ni tlyu ji'i lcu'i jo'ó ti, lo'o ñati

nu ndiya ti' ndu'ni ngu' cha' cuiñi, lcaa ñati bi' tyanu nde chu' lo'o ji'i quichi bi'. Ni sca ñati bi' ná ntsu'u chacuayá' tyatí ngu' ne' lo'o quichi bi'.

¹⁶Xa' nchcui' Jesús li':

—Cua nda na' xca 'na cha' caa ca su ndi'i taju ñati cu'ma macala laca su ntsu'u quichi tyi ma. Na' laca nu tya'a ñati ji'i jyo'o David, nu ñati tlyu nu cua yaa chalyuu nu ngua sa'ni. Ñi'ya laca xee nu nda cuii tlyu nu ntyucua nde cuxee, jua'a laca xee nu ta na' cha' tyu'u ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús.

¹⁷—Tyaa ma ca nde —nacui nu laca Xtyi'i ycui' Ni.

La cui' jua'a laca cha' nu nda lcaa na nu ngusni na cha' ji'i ycui' Ndyosi, tyucui ña'a taju ñati tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Lo'o li' la cui' jua'a nga'a cha' chcui' lcaa na nu ndyuna na cha' re:

—Tyaa cu'ma lo'o cua —ñacui na li'.

Lcaa ñati nu lyiji tsa cha' ji'i, tyaa ngu' cha' co'o ngu' hitya nu ta ycui' Ndyosi ji'i ngu' xlya'be ti; caja chalyuu cucui nu ta ycui' Ndyosi ji'i ngu' li', lcaa ñati nu nti' tsa cha' caja cha' bi' ji'i.

¹⁸⁻¹⁹Tsa lo cua ti cha' nda ycui' Ndyosi cha' scua na' lo quityi re, bi' cha' nga'aa scua ma xi xa' la cha' lo quityi re. Si tya scua la ngu' xi xa' la cha', li' ta Ni cha' ti'í ji'i ngu' bi', la cui' ña'a cha' ti'í nu nscua lo quityi re. La cui' jua'a, ná cuityi ma ni tsaca cha' nu nscua re; nu lo'o cuityi ngu' sca cha', li' xlyaá Ni chalyuu nu nga'a cha' caja ji'i ngu' bi'. Li' nga'aa caja chacuayá' cacu ngu' bi' si'yu nu ntsu'u lo yaca bi', nga'aa tyalaa ngu' bi'

ca quichi tlyu nu lubii tsa ña'a, ñi'ya nu nchcui' quityi re. Jua'a nchcui' na' lo'o lcaa ñati nu ndyuna cha' nu nscua lo quityi re, la cui' cha' nu caca nde loo la laca bi'.

²⁰Ycui' Jesús nchcui' cha' liñi tsa nscua lcaa cha' re:

—Chañi cha' bi'. Yala ti caa na' chaca quiya' —nacui Ni.

Jua'a caca tu'ni. Caa nu'u lacua, La Jesús.

²¹Ña'a ti cua'ni Jesús nu Xu'na na cha' tso'lo lo'o lcaa cu'ma lacua. Tsa lo cua ti cha' chcui' na.